

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 15 (224), serie nouă. Miercuri 19 aprilie 1995. Preț: 500 lei

CENTENAR ION VINEA

Un clasic al
avangardismului

LUMEA ȘI OGLINDA

DIALOG
CU UN
FAUST
ROMÂN

EGO-ISTORIA

Paranormal pe parale normale

de HORIA GÂRBEA

Am cumpărat deunăzi o carte apărută la editura EUROcart 2000 și intitulată *Energia spirituală cheia universului*. Autor: Dr. Aurel Popescu-Bălcești. Am dat 2900 de lei pe ea pentru că îmi lipsea cu desăvârșire din bibliotecă o carte despre fenomenele paranormale iar titlul științific al autorului îmi dădea unele garanții de seriozitate ca și faptul că opul nu era o traducere (cu inevitabilele, de la o vreme, trunchieri și erori de transpunere în română).

Din punct de vedere al conținutului – dezamăgire. Cartea este plină de elucbrații iar anumite pasaje par, totuși, traduse într-o limbă aproximativă dintr-o limbă străină cunoscută doar pe jumătate. Dar asta nu contează. E treaba autorului și a conștiinței lui.

Ceea ce contează în schimb și va deveni subiectul unui proces pe care-l voi intenta editurii este modul de tipărire. Greșelile de tipar sunt de ordinul sutelor. Greșelile de gramatică imputabile autorului și redactorului – tot cu sutele. Defecțiunile de exprimare care fac, împreună cu literalele mâncate sau inversate, absolut ininteligibil sensul comunicării sunt scandaloase, culminând cu fraze fără predicativă. Încă de pe copertă se constată o eroare (lipsa virgulei necesare).

Totul culminează cu o coală tăiată în așa fel încât este retezat ultimul centimetru din textul fiecărei pagini. Această coală este pusă și pe dos, adică începe cu pag. 126 și se termină cu pag. 96 fiind absolut necesar a fi parcursă, deci, de la coadă la cap.

Bănuind că alte exemplare vor fi, măcar sub raportul ordinii paginilor și tăierii colilor, mai reușite, am solicitat a doua zi vânzătorului înlocuirea cărții sau restituirea banilor ceea ce omul a refuzat categoric. Apoi mi-a arătat că toate exemplarele sunt la fel.

Mi se va spune că așa-mi trebuie dacă iau cărți de pe tarabe, volume despre subiecte de larg

consum de la edituri anonime. Ce mai vreau la 2900 de lei?

Obiecția este însă neîntemeiată. Pentru că nu contează contextul achiziționării ci cartea ca produs. Dacă un producător mă otrăvește cu carne stricată sau cu bere conținând acid azotic e bun de dus la tribunal. De ce un editor are dreptul să vândă un pachet de hârtie măzgălită, cu foi amestecate și text agramat, pretinzând că vinde o carte?

O atare mârșăvie trebuie pedepsită, măcar pentru a crea un precedent. În ce mă privește voi lua următoarele măsuri:

1. Voi reclama faptul Oficiului pentru Protecția Consumatorilor.
2. Voi deschide acțiune judiciară împotriva editurii.
3. Voi cerceta dacă autorul există cu adevărat și are titlul științific de doctor, iar dacă nu-l are, voi sesiza organele de urmărire penală pentru infracțiunea de fals intelectual prevăzută și pedepsită de Codul Penal.
4. Dacă autorul este ceea ce se pretinde, voi sesiza cazul comisiilor specializate pentru a cerceta dacă și de ce e posibil să capete titlul de doctor o persoană care nu știe să scrie.
5. Voi cere Ministerului Culturii reexaminarea editurii incriminate în vederea unei eventuale retrageri a dreptului de a tipări.

Rog toți cititorii să se solidarizeze cu mine pentru a-i pedepsi pe infractori și, în ceea ce mă privește, nu voi mai cumpăra și nici nu voi mai citi nicio dată cărți de A. Popescu Bălcești, cărți apărute la Eurocart 2000, cărți despre fenomene paranormale, chiromanție, ezoterism etc. (nici de-ar fi scrise de Ioan Buduca). Căci altfel voi cădea în păcatul să cred că era mai bine pe vremea cenzurii materialist-dialectice și asta nu mi-aș ierta-o nici în viețile ulterioare.

Un ceas de singurătate

de NICOLAE PRELIPCEANU

M-am mai uitat (ăsta e verbul) o dată la filmul american despre „căderea în dragoste”. Pentru amănunte, pentru trenul de „banlieu”, pentru magazine, străzi, fast-food. Am dat o fugă până-n America, dacă altfel nu se poate, chiar în seara când îl răsfoisem insistent pe Tocqueville, cu altă Americă, a lui.

În Bali, mi se pare, ziua de Anul Nou, care nu e când credem noi, plus că ei sunt prin 1917, ceea ce, poate, iarăși, e mai corect, ziua de Anul Nou, spuneam, e o zi a liniștii și a păcii. Stai și nu faci nimic nimănui, nici ție, nu zici nimic, nu aprinzi lumina, nu aprinzi focul (e ușor acolo – îți cade hrana-n cap), mai ales, repet, taci din gură și nu te-nghesui cu vorba în ceilalți să le otrăvești sufletul lor cu otrava ta, probabil străină, poate nu.

În „Falling in love” e o foială neîndurătoare de oameni, e drept care nu se calcă în picioare, și rădăcinile acestui fapt se găsesc explicate în cartea de acum 160 de ani a lui Alexis de Tocqueville. Tocmai de aceea am dat o fugă duminică seara până-n America; în speranța că am să văd cum oamenii pot foi fără să se insulte unii pe alții, fără să-și dea coate cu ură, fără atâtea altele. Totuși, mi-am spus, mulțimea e obositoare, fiecare ins care trece pe lângă tine ia ceva și te lasă așa, cu ceva nedorit în plus. Nu se știe ce-ți ia, nu se știe ce-ți dă. De ce trebuie să-i vezi pe toți aceștia, pe semenii tăi? De ce trebuie să-i auzi? Nu se poate trăi și altfel? Ba se poate, dar asta nu se prea vede, nu se prea aude. Asta, foiala, e viața socială. E noroiul în care înotăm „de e pace, de-i război”, de plouă, de e secetă. Eu însumi un atom de noroi prin care trece altul. Sau e, poate, o continuă ștergere a memoriei, ca ștergătorul de parbriz care are grijă să uiți stropii de ploaie dinainte ca să-ți poți ține minte pe cei prezenți o secundă. Ca să poți uita lumea, ea îți este astfel îndesată pe gât, pe ochi, pe urechi, în doze imense, insuportabile. Și atunci n-ai încotro: îți acorzi, acolo, printre ei, un ceas de singurătate. Anul Nou din Bali în plin Manhattan sau ce-o fi fost ceea ce vedeam eu în filmul de duminică seara. America lui Tocqueville în America de azi și așa mai departe.

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor din România

■ Fundația Luceafărul
Cu sprijinul Fundației Soros
pentru o Societate Deschisă

Redacția: Laurențiu Ulici (director), Marius Tupan (redactor șef), Ioan Es. Pop (secretar general de redacție), Alexandru Spănu (redactor), Florin Țone (fotoreporter)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1,
telefon 659.67.60.

Cont: Agenția Credit Bank, sector 2,
nr. 40.10.11.50.16 (lei) și
40.20.11.50.12.16 (valută)

Tehnoredactare computerizată:
INFO G.I.P.

Manuela Drăghici, Marius Predescu

Tipar: INTERGRAPH

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

de PETRE STOICA

● „Bancnota de 10.000 lei se subțiază văzând cu ochii” (Adevărul) ● AURICĂ SMARANDA: „Cândva... leul era egal cu francul francez”. (Cotidianul) ● „Conform estimărilor specialiștilor, scumpirea benzinei și continuarea procesului inflaționist vor determina o creștere a prețurilor (îndeosebi la produsele agroalimentare) cu circa 20 la sută”. (România liberă) ● „După ce benzina s-a făcut 600 de lei, prețurile se umflă de la o zi la alta. În curând se scumpește și apa chioară”. (Evenimentul zilei) ● GEORGE STOICA: „Tendințe de redresare a economiei”. (Vocea României) ● „Ștefan Cazimir, fostul deputat al Partidului Liber-Schimbist, în prezent reprezentând cu onoare partidul de guvernământ în Parlamentul României, a găsit de cuviință (...), în timp ce opoziția evoca sacrificiul lui Dumitru Iuga, să-l acuze pe acesta de impostură”. (Ev. zilei) ● DAN-SORIN MANEA: „Prostia și ignoranța conduc la boli de rinichi, plămâni și nervi”. (Revista fenomenelor paranormale) ● OCTAVIAN PALER: „Noii căpătuși, parveniții de la noi, nu țin, se pare, să învețe nimic. Din contră, dorința lor e să dea lecții. De patriotism, de democrație și, mai ales, de «democrație socială»”; „Ei n-au timp de pierdut cu gramatica. Eventual, un almanah, da, poate fi util, îndeosebi în Parlament, când se plictisesc și n-au chef să meargă la bufet. Dar gramatica? La ce le-ar folosi gramatica?”; „L-au oprit, oare, incertitudinile gramaticale pe dl Văcăroiu să ajungă prim-ministru? Sau pe regele Cioabă să maimuțarească regalitatea?” (România liberă) ● OLIVIU GHERMAN (președintele Senatului Româ-

niei): „Am plătit 20.000 pe contor și nu am locuit în el”. (Cf. Academia Cațavencu) ● ION CRISTOIU: „Când e vorba să exprime poziția lui Ion Iliescu față de anumite provocări ale realității, Traian Chebeleu acționează cu încetineala butucănoasă a unui compresor”. (Ev. zilei) ● C. STĂNESCU: „... televiziunea (...) suferă și ea o rapidă și catastrofală degradare...”; „O parte din bunii ei profesioniști dau bir cu fugiții, căutându-și o soartă mai bună (...) emigrând la posturile particulare, devenite, oricum, mult mai «vorbarețe» în ultima vreme decât din ce în ce mai «muta» televiziunea națională. Aceasta din urmă este, după cum vede oricine, tot mai înregimentată în «reflectarea» deselor vizite oficiale și de lucru în întreprinderi și primării municipale, de unde noi, cei proști, aflăm de la cel mai general primar, general al Capitalei, ce «gândire primitivă» au greviștii din grotlele metroului...” (Adevărul) ● „Atelierul de creație s-a transformat în acțiune violentă. Liderii studenților Academiei de Artă au fost duși cu forța la secția 1 a Poliției”. (Tineretul liber) ● IOAN MATEI: „Liderul SLTVR, Dumitru Iuga; a fost declarat cetățean de onoare al orașului Ploiești, în timp ce, din Franța, o serie de personalități artistice au trimis o listă cu semnături, prin care se solidarizează cu acțiunea d-lui Iuga”. (Zig Zag) ● DORINA BĂEȘU: „PSM crede că accidentul de la Balotești se datorează... înțelegerii greșite a ideii de libertate”. (România liberă) ● A.M.: „Deși nu are bani pentru a le cinsti cu prezența, Oliviu Gherman este gata să legalizeze bordelurile”. (Ziua).

Binele cu forța

de LAURENȚIU ULICI

Vrei să-i faci cuiva un rău, fără ca el să și-l dorească, n-ai decât să apelezi la o mulțime – practic nenumărabilă – de procedee care au fost, sunt și vor fi mereu de o indubitabilă eficiență. Vrei să-i faci cuiva un bine, fără ca el să și-l dorească, te trezești constatând că asta nu se poate, că nu există, practic, procedee pentru a face binele cu forța. Se poate accepta, firește, ideea că există posibilitatea teoretică de a face bine cuiva fără asentimentul lui sau chiar împotriva voinței lui, dar acest bine va fi numaidecât receptat de cel în cauză drept rău. Într-adevăr, în ordinea logică, morală și psihologică a existenței noastre răul se leagă de forță, de constrângere, iar binele de liberul arbitru. Cu excepția, se înțelege, a cazurilor de masochism, omul își dorește sieși tot binele posibil, cel mai adesea cu sentimentul că această dorință reprezintă o alegere conștientă, când, de fapt, ea răspunde unui instinct ancestral. Oricât, totuși, l-am

iubi pe Jean Jacques, nu putem trece peste evidența că dorința de bine e comună tuturor oamenilor în vreme ce natura acestui bine diferă de la individ la individ, de la grup la grup. De aici, poate, și una din motivațiile irealizării binelui cu forța. Cu toate acestea lumea în care trăim ne oferă surprinzător de multe ocazii de a înregistra, pe de o parte, efortul unora (indivizi sau grupuri) de a face altora (la fel, indivizi sau grupuri) bine cu forța și, pe de alta, efortul celor din urmă de a rezista la acțiunea celor dintâi. Neoptrivirile, contradicțiile sau conflictele ce se ivesc într-o atare situație se datorează, în proporție covârșitoare, înțelegerii diferite a „binelui” de către cele două părți. Deviza simplă ar fi asta: fă binele pentru cineva, dar binele pe care acel cineva îl gândește singur pentru sine iar nu pe cel gândit de tine pentru el. În principiu aceasta este deviza oricărei societăți demo-

cratice și de ea se cuvine să țină cont în primul rând oamenii politici. A o respecta înseamnă, între altele, descurajarea neîncrederii între părți până la eliminarea sentimentului inconfundabil de bine făcut cu forța. Din nefericire, interesele indivizilor și grupurilor intersectează interesele politice, de regulă, luând chipul acestora, ceea ce face să se conserve vechea relație contradictorie dintre cei care ar putea să facă binele altora și cei care ar trebui să accepte acest bine. Or, – o știm din istorie – binele făcut cu forța produce monștri. De aceea, nu mi se pare cu totul paradoxală doleanța unui cetățean ilustru conform căreia principalul criteriu politic al lumii (de ieri, de azi, de mâine) trebuie să fie criteriul... moral. Ca să nu ajungi să faci binele cu forța – care dă mai mereu rău – trebuie să faci binele pentru ceilalți din chiar perspectiva lor. Aceasta este marea și justa politică: o continuă invitație la participare în destin. Restul e demagogie.

minimax

Primăvara de la Praga

Adică venind de la Praga, cu trenul, ca omul sărac, la clasa a II-a, vreme de peste 24 ore. Dar, tot „farmecul” călătoriei – de unde și tentația relatării ei – a constat în faptul participării la un seminar internațional organizat sub egida UNESCO dedicat **educației pentru drepturile omului** în țările din Europa Centrală și de Est.

Comparația dintre gara centrală din Praga (Holesovice) și Gara de Nord... mai bine nu. (Deși o asemănare există totuși: starea de curățenie din WC!). Fiindcă ploua și fiindcă nu aveam bani decât pentru maxim două beri am hălăduit câteva ore bune prin holul gării unde din când în când mai auzeam și grai românesc dar cred că aș fi putut să-mi identific compatrioții numai după înfățișare. Tot timpul obsedat de o întrebare „populistă”: oare funcționarii/expertii Consiliului Europei, ai U.N.E.S.C.O., ai O.N.U. și ai tuturor celorlalte organizații internaționale au cunoscut vreodată *pe viu* realitatea umană din, să zicem,

de ȘERBAN LANESCU

gările Europei pe unde a băntuit comunismul? Poate că da, poate că nu. Ceea ce știam însă cu certitudine, căci mi se reconfirmase pe parcursul pomenitului seminar, era că pe acești funcționari/experti nu prea îi interesează, sau, mai exact, nu îi doare câtuși de puțin această realitate, antrenati într-un soi de **balet diplomatic internațional** în care se vorbește „frumos”, dar mai ales se bea și se mănâncă pe săturatelea. (Apropos de mâncat, amănunt picant, la o cină cu pește, toată lumea, fără excepție, a folosit de zor furculița și cuțitul). După ce ai trăit teroarea limbii de lemn comuniste, contactul cu limbajul oficial „european” este o experiență stranie căci, într-un fel, aproape că este imposibil să nu-ți amintești de to’arâși activiști! Iar continuarea avea să urmeze peste câteva zile, la București, când l-am văzut la tv pe dl Miguel Angel Martinez îmbrățișându-se superfrățește cu președintele Ion Ilieșcu. (Bref,

diplomația occidentală nu ține și nici nu va ține cont că pe blazonul actualei Puteri din România, chiar în centru, este o hârcă. Cunoscându-i pe funcționarii/experti europeni te gândești încă o dată la deviza „prin noi înșine” și tocmai astfel se evidențiază întreaga nocivitate a funarilor și vadimilor). Dar, până la București, așa ca să înțeleg bine de tot cum e cu drepturile omului, a mai fost călătoria cu trenul. La Békéscsaba, ultima gară din Ungaria înainte de graniță, o secvență ce poate fi relatată veridic numai cu tehnică video. Un puhoi de bărbați și femei, **de toate vârstele**, cu ditamai sacoșele, asaltând și umplând într-adevăr până la refuz tot spațiul disponibil dintr-un tren. Vin în Ungaria cu valută, o schimbă pe forinți și cumpără *en gros* mai ales aparatură electrocasnică pe care o vând apoi în România ș.a.m.d. Între România și Ungaria, cer deschis, graniță liberă. Se poate trece prin vamă orice. Profitabil pentru toată lumea căci, bineînțeles, vameșii își iau

partea. Atâta doar că, în ultimă instanță, România pierde. Nu doar valută ci și prestigiu. Ceea ce recunosc și unii dintre practicantii sportului. Li s-ar putea reproșa în vreun fel că fac ce fac? Cu ce îndreptățire? Fenomenul, tocmai prin amploarea pe care o are, nu este altceva decât efectul direct al modului cum este guvernată acum România. Întru pierzanie. Iar oamenii încearcă, pe cât pot, care cum pot, să se descurce.

Epilogul, în Gara de Nord. Noaptea, pe acoperișul clădirii de lângă linia 1 stau ciopor niște vietăți de-a dreptul monstruoase... *Aurolacii*. Doamne, dar sunt copii! Adică monștri, într-adevăr monștri sunt (ori, nu cumva, suntem?) cei care ar putea să tămăduiască plaga asta socio-umană, dar n-o fac. Fiindcă nu sunt chiar atât de mulți *aurolacii*, iar România a semnat Convenția cu privire la Drepturile Copilului, există un comitet național UNICEF precum și trei organizații dedicate drepturilor omului etc. etc. De unde bani pentru eradicarea fenomenului? Cred că ar fi fost cu prisosință dacă, bunăoară, demnitari români pretinzându-se social-democrați s-ar fi mulțumit să circule, măcar o vreme, cu „Dacia”.

P.S. Din săptămâna cât am lipsit, totuși și o veste bună: „Succesul” lui Mircea Crișan după ploconelile de la Cotroceni.

Baltasar Gracián: Cărțile omului desăvârșit

Unul dintre cele mai importante evenimente editoriale din ultimii cinci ani, **Cărțile omului desăvârșit** constituie o adevărată revelație pentru cititorul avizat. Pentru prezentarea celor cinci capodopere reunite între copertile volumului mă voi servi de câteva excerpte din densul studiu introductiv semnat de strălucitul traducător al lucrărilor, dl Sorin Mărculescu: **Eroul**, prima întruchipare a omului ideal conceput de Gracián, „șchițează (...) figura unui monarh ca loc geometric al tuturor calităților excepționale, dar nu moralismul politic, în accepția analizelor unui Machiavelli, e preocuparea de căpetenie a lui Gracián în acest opuscul, ci edificarea unei individualități exemplare (...), **Eroul** nefiind numai un manual al 'regelui natural', ci un mănunchi de precepte destinate aspirantului la măreția individuală“. **Politicianul** este „un tratat de filosofie politică ce dobândește, prin apariția sa tocmai într-o epocă de gravă decadentă și derută internă, și o semnificație de manifest, de rememorare a unui model de guvernare care a fost gloria Spaniei“ (este vorba de don Fernando el Católico, n.m., Al. S.). **Discernătorul** „e conceput în principiu tot ca o operă de pedagogie aulică destinată conducătorilor de națiuni“, propunând „un model cu o mult mai largă aplicabilitate, învățându-l pe om să fie desăvârșit în totul“. **Oracolul manual**, care a statornicit faima europeană a lui Gracián, „reprezenta o primă operă de sinteză în cariera scriitorului: ea însuma atât rezultatele scrierilor sale morale și tipologice, cât și pe cele ale tratatului despre ascuțime, prudența, ca și ingeniozitatea (**ingenio**) devenind acum o artă“. Forma la care Gracián recurge acum este **aforismul**, întrepătrunsă cu genul mixt al **emblemei**. Ilustrat ieșit este „primul scriitor care conferă aforismului statutul unui nou gen literar, fiind, mai exact spus, creatorul aforismului modern“. Acum, cu Gracián, începe cariera europeană a aforismului literar, strălucit ilustrat de La Rochefoucault, Paul Valéry, E.M. Cioran.

O mențione aparte pentru **Cuminecătorul**, compendiu de asceză spirituală și mistică adresat omului religios, care „continuă și încununează (...) opera de moralist a lui Gracián, căreia îi adaugă dimensiunea metafizică absentă până atunci“. Tema tratatului este prefigurată în **Eroul**, deoarece teologul spaniol va afirma ritos: „Să fii erou al lumii e puțin sau nimic; să fii al cerului e mult: și ale marelui său Monarh fie lauda, fie cinstirea, fie gloria“. Apariția **Cuminecătorului**, o întregire a efortului spiritual al lui Gracián cu un palier absent până atunci – metafizic, „are semnificația Crucii înălțate în vârful unui edificiu superb“, al cărui scop este marcarea unui „drum posibil de salvare pentru om, fiindă prin excelență amfibie, între terestru și celest“.

Mai este, oare, cazul să notăm **actualitatea** operei lui Gracián, necesitatea aprehendării acestui mesaj teandric pentru bietul pasager al bezmeticului tren numit istorie contemporană? (Ed. Humanitas, 4.500 lei)

Petru Rezuș: Domnul Iisus Hristos

Este refăcut, cu stimabilă minuțiozitate, traseul vieții și operei mundane ale Mântuitorului, văzute în interdependența uman-divin, argumentele istorice sprijinindu-se consecvent pe marile adevăruri revelate. O nouă abordare a cărții o constituie partea a doua, în care este reprodusă Evanghelia apocrifă după Simon Petru, „o întrebare și un răspuns pe care autorul le adresează infinitului“. Această Evangheliie „cuprinde așchiile de marmoră, căzute de sub dalta care a încercat cioplirea statuii“. Bazată pe o impresionantă bibliografie, lucrarea lui Petru Rezuș se impune, în ansamblul biografiilor iisusiene, prin soliditatea sondărilor, prin finețea analizelor și printr-o neabătută încredere în dogma ortodoxă. (Ed. Eminescu, 2600 lei)

Giovanni Papini: Martorii Patimilor

Juda, cu cutremurătorul gest al trădării (văzută ca un reflex direct al înstăpânirii Satanei asupra unui suflet labil), Baraba, Malhus, Simon din Cirene, Caiafa, Pilat, iată martorii Patimilor evocați de acest răzvrătit moralist italian, mai puțin creator cât interpret. Interesantă **Legenda Marelui Rabin**, schiță polemică, în care argumentele (psih)logice prevalează. Cartea – fără mari virtuți estetice – se citește cu interesul cuvenit oricărei scrieri papiniene. O remarcă: volumul (tradus de Nicolae Constantinescu) conține o succintă prezentare a lui Papini, nesemnată. Ei bine, fragmentul este extras din prefața lui Edgar Papu la „Un om sfârșit“ (Ed. pentru Literatură Universală, 1969). O minimă probitate profesională ar fi impus precizarea sursei, dar de unde atâta probitate?! (Ed. ZZ, 995 lei)

Mărturie ortodoxă

Mă bucură primirea revistei Comunității Ortodoxe Române din Olanda, apărută recent la Haga. Sumarul este pe cât de variat, pe atât de unitar în viziune: pagini din gândirea patristică, din iconografia noastră, din istoria Bisericii Universale; sunt examinate câteva aspecte educaționale creștine legate de tineret, găsim texte extrem de interesante semnate de Ion Luca Caragiale referitoare la frecventarea bisericilor ortodoxe din București de către români. Rețin în chip aparte atenția micro-studiile „Icoana și Sfânta Liturghie“ (desprind: „Sursă de har, icoana dezvăluie și comunică misterul lumii invizibile, nu prin concepte, ci prin frumusețe, și prin urmare ea devine o Teologie a Frumuseții“) și „De la Unirea lui Mihai Viteazul la România Mare. De la unitate spirituală la unirea politică“, ambele semnate de învățațul Pr. Dr. Ioan Dură, preot paroh al Comunității Ortodoxe Române din Olanda, prin purtarea de grijă, priceperea și sacrificiile materiale ale căruia apare revista. Preotul Ionom Stavrofor Ioan Dură este un exemplu viu a ceea ce se numește teolog militant, în ființa căruia se armonizează benefic soliditatea credinței, temeinicia științei teologice și neodihna ziditoare.

Sf. Ioan Damaschin: Dogmatica

Cu acest eminent teolog al secolului al VIII-lea și cel mai redevabil apărător al cultului sfințelor icoane se încheie perioada patristică. Se naște la Damasc, într-o familie de nobili creștini. După o perioadă de activitate în înalta dregătorie a tatălui său, Mansur (**Învingătorul**, supranume care i-a fost atribuit și Sfântului), refuzând categoric să se lepede de credința în Hristos (condiție impusă de califul Omar II pentru a-și păstra postul administrativ), va îmbrăca haina îngerească a călugărului, astfel că anul 732 îl va afla ca monah în lavra Sf. Sava, din preajma Ierusalimului; aici este hirotonisit preot. Se va muta de la cele trecătoare în jurul anului 749.

Despre uriașul rol jucat în luptă împotriva ereziei iconoclaste vorbește și împătina anatemă aruncată asupra sa de sinodul iconoclast de la Hieria („Anatema lui Mansur, cel cu nume rău și cu gând saracinesc. Anatema lui Mansur, închinătorul icoanelor și scriitorul de lucruri false, Anatema lui Mansur, insultătorul lui Hristos și dușmanul imperiului. Anatema lui Mansur, didascalul nelegiurii și falsul tâlmăcitor al Sfințelor Scripturi.“). De fapt, aceste anateme (ridicate de Sinodul al VII-lea ecumenic de la Niceea) constituie – paradoxal – apologia cea mai strălucită a luptei Sf. Damaschin, purtată cu arma condeiului și concretizată în scrieri polemice, dogmatice, morale, ascetice, exegetice și poetice. **Expunerea exactă a credinței ortodoxe**, sau **Dogmatica** este partea a treia (primele două se intitulează **Capitole filozofice** și **Despre erezii**) a principalei sale opere, **Izvorul cunoștinței**. Lucrarea (apărută acum în traducerea competentă a Pr. D. Fecioru) conține 100 de capitole, împărțite, la rândul lor, în patru cărți și reprezintă cea dintâi expunere sistematică a teologiei dogmatice. Posedând „claritatea, precizia termenilor, dragostea de distincții și argumentare, obiceiul de a recurge la comparațiile cele mai simple pentru a face să se înțeleagă doctrinele cele mai înalte“ (M. Jugie), **Dogmatica** rămâne ca un monument al creștinismului, edificat de un spirit pentru care singurul mare adevăr al umanității este acela că

Hristos a înviat!

ANTICARIAT

Sandu Tudor, COMORNIC, București, 1925

Pe Sandu Tudor (pseudonimul lui Alexandru Teodorescu), condeier cu intenții bune, dar cu rezultate mai mult decât modeste, îl „execută“ fără ezitare George Călinescu în a sa „Istorie...“: „Încercând toate manierele (modernistă, ortodoxistă) cu putere de mimetism, Sandu Tudor devenise în ultimii ani un poet oficial al **Gândirii**, scriind compoziții cu pretenții de religiozitate. Barocul, superficialitatea îl împiedică să fie un adevărat scriitor. În **Comornic**, continuând pe Teleor și Mateiu Caragiale, voia să dea portrete bizantine (sec. XVII):

«Din hudița strămtă, în colț de maidan,
s-a oprit în taină, la dosita poartă
din spatele culei, un galben rădvan.
Ușurel și sprinten se coboară-ndată,
un boier de oaste, un tânăr curtean...»

Poartă într-o parte înclinat ușor,
lată-n fund, căciula sură de sobol.

Țintuită-n frunte pana de cocor,
arcuiește falnic, tremurând domol.

Zvelt i se arată în zăbun azur,
talia tăiată fără de cusur.

Strâns în cingătoare lată cu pafale,
aninat ș-atâră c-un lanț mic de zale

în teacă de piele paloșul curbat,
cu plăsele albe de sîdef lucrat,

și-n cute bogate strânse pe bărneț
se revarsă agale șalvarii lui creț».

Costumația e de fantezie, iar titlul cărții eronat, căci comornic nu înseamnă loc cu comori, ci e numele unei vechi dregătorii“. (**Anticariatul de la Curtea-Veche**, 600 lei).

top 5

Librăria Kretzulescu

- Antonio Soler, **Noaptea** (Ed. „Grai și suflet – Cultura Națională“, 2.000 lei)
- Cyril Collard, **Noaptea sălbatică** (Ed. Noul Cinema, 3.600 lei)
- Traian Filip, **Thalassa** (vol.I-II), (Ed. Nagard, f.p.)

Librăria Sadoveanu

- Nietzsche, **Noi, filologii** (Ed. Dacia, 1.500 lei)
- Antonio Soler, **Noaptea**
- A.M. Snodgrass, **Grecia epocii întunecate** (Ed. Meridiane, 2.500 lei)

Librăria Eminescu

- Giovanni Papini, **Martorii Patimilor** (Ed. ZZ, 995 lei)
- I.P. Culiănu, **Mircea Eliade** (Ed. Nemira, 4.000 lei)
- Antonio Soler, **Noaptea**

Librăria Alfa

- Bergson, **Energia spirituală** (Ed. Antet, 3.000 lei)
- I.P. Culiănu, **Mircea Eliade**
- Ion Mamina, Ion Bulei, **Guverne și guvernanți** (Ed. Silex, 3.000 lei)

Librăria din Bd. 1 Dec. 1918, nr. 53

- I.P. Culiănu, **Mircea Eliade**
- John Fowles, **Daniel Martin** (Ed. Univers, 3.500 lei)
- **Carte de colorat** (Ed. Regmar, Chișinău, 1.600 lei)

Pentru o cât mai promptă prezentare, invităm editurile interesate (dar și pe autori) să expedieze pe adresa redacției noastre un exemplar din noile apariții de carte.

GEORGE PRUTEANU

PACTUL CU DIAVOLUL

SASE ZILE CU

PETRU DUMITRIU

EDITURA ALBATROS
EDITURA UNIVERSAL DALSJ

Dialog cu un Faust român

de EUGENIA TUDOR-ANTON

Când am terminat Facultatea, în iunie 1953, am venit redactor la „Viața Românească”. De la conducerea revistei plecase tocmai Nicolae Moraru. Venise în locul lui, Petru Dumitriu. Împreună cu mine fusese chemat și un alt coleg de an, și el, tot fără operă. Începători, deci.

Renunșasem copilărește la postul de la Catedra de Lingvistică a profesorului Iorgu Iordan, fiindcă simțeam că la catedră atmosfera era irespirabilă și-mi era teamă de șefa de lucrări. Așa că optasem pentru revista „Viața Românească”. Fără să știu că nici la scriitorii atmosfera nu era mai brează!

Sfiiiciunea mea putea fi interpretată drept blegeală de către un ins cu temperamentul și cu atuurile de atunci ale lui Petru Dumitriu, înfapt, deștept, plin de sine. Era înalt, athletic, atrăgător și, mai ales, foarte tânăr. Deși aveam impresia că se străduia să suplinească lipsa de experiență în conducerea redacției cu o asprime seniorală. În exprimare și în gesturi. Mă întrebam uneori, dacă nu cumva era o mască? Aveam această impresie mai ales după ședințele de redacție săptămânale la care sosea încrunțat, fără urmă de zâmbet (deși afirmă în cartea lui G. Pruteanu că râdea mult), crispat, de parcă ar fi băut pelin, îndemnându-i pe șefii de secție să vorbească, să dea raportul, în timp ce el, bărbatul tânăr, îmbrăcat impecabil cu cele mai frumoase costume confecționate din materiale din „pachet”, cu un lanț gros de aur la gât, (care se vedea din bluză, vara), își depunea pe masă pipa și, tot în dreapta, un set pentru unghii (forfecuță, pilă etc.) tot din aur, începând să-și pilească o unghie cu nonșalanță, neuitând să aprobe ori să dezaprobe ceea ce auzea. Părea că joacă un rol – rolul redactorului-șef – de care se achita onorabil, deși mă uimea monotonia aceluși rol, jucat mereu, încheind invariabil optimist, de fiecare dată cu stereotipele vorbe: „a fost o ședință instructivă, bună, plină de învățăminte” etc. etc.

O singură dată, țin minte, a sărit dincolo de corectitudinea în care se drapa și l-am simțit furios de-adevăratelea! Mai exact, vrând să pună lucrurile la punct cu hotărâre. Avea pe masă un plic (nu știu dacă era roz) dar pe care îl lovea mereu cu palma în timp ce vorbea despre necesitatea ca „tinerii tovarăși să fie serioși, să nu se țină de prostii, să-și vadă lungul nasului...” Lângă mine, Zizi Munteanu care lucra la secția de proză devenise lividă: își recunoscuse plicul în care-i trimisese lui Petru Dumitriu o... declarație de dragoste! Șeful găsisse metoda de a o pune la punct, după cum, după aceea îi servise o „lecție” altei fete de la Secretariat, trimițându-o cu un buchet imens de trandafiri roșii (asupra cărora s-au făcut tot felul de supoziții preț de vreo două ceasuri cât au fost ținuți în găleata cu apă din baie) trimițându-o, deci, la doamna Henriette Yvonne Stahl cu imensul buchet ca s-o vindece de priviri languroase și de vorbe moi...

Am „beneficiat” ca nou angajată în redacție, (probabil ca și colegul meu) de un fel de interogatoriu. Sau, ca să fiu dreaptă, de un fel de curriculum vitae vorbit. Bineînțeles, întrebările pe care Petru Dumitriu mi le adresa se refereau și la preferințele literar-culturale. Luată pe nepregătite, intimidată de locul pe care îl deținea în ierarhia social-culturală a vremii, cred că am răspuns ca vai de lume și că am fost notată cu o notă, nici măcar de trecere... Mai ales că la

prezentarea – presupun nefavorabilă – contribuise din plin șeful secției, Mihai Gafița.

Bineînțeles, un om cu temperamentul lui Petru Dumitriu, și beneficiind de toate avantajele ce i le oferea regimul, nu avea timp să se ostenească a descifra ce se află dincolo de timiditățile sau inhibițiile mele sau ale altora ca mine. N-am avut curajul decât să-l apăr pe Schubert în discuția noastră. Atât!

Peste câteva săptămâni, tânărul și gloriosul redactor-șef a venit prin redacție, adică și-a părăsit biroul și a intrat în sala mare din Ana Ipătescu unde eram înghesușiți și cei de la critică și cei din secția de poezie și ne-a întrebat (pe cei doi proaspăt veniți) ce-am scris? Nu scrisesem decât niște „note” (deși îi spusese lui Petru Dumitriu că am de gând să scriu un studiu despre Zaharia Stancu) fapt care l-a determinat pe autorul de numeroase cărți și articole să strâmbă din nas și să ne admonesteze cu o duritate rar întâlnită: „O să deveniți voi literați, când o să fiu eu mitropolit!” O asemenea replică, hrănită de prejudecata că nu puteau deveni scriitorii decât cei trecuți prin Școala de literatură, desigur, nu avea darul să ne stimuleze.

Dar m-a ajutat Dumnezeu și am devenit – anevoie, nu ca Petru Dumitriu care luase viața în piept cu o voinicie rară și grăbit de timp – scriitoare.

L-am revăzut – după atâția ani – la TVR în emisiunea Luciei Negoită. L-am recunoscut, nu atât după înfățișare, cât mai ales, după glas. I-am citit gândurile și frământările și în cartea aceasta, a lui Gheorghe Pruteanu, cea mai izbutită dintre cele scrise despre Petru Dumitriu, împreună cu Petru Dumitriu, surprinzând drama vieții sale, traectoria destinului său, liber ales.

Petru Dumitriu reia, în cartea lui George Pruteanu, metafora prunei: dulce pe dinafară, tare ca sămburele în interior. Trebuie să mărturisesc că eu, care l-am avut redactor-șef la „Viața Românească”, n-am observat decât sămburele, în care, uneori, riscai să-ți rupi dinții...

Încercând să se autodefinească, Petru Dumitriu zice: „...sunt contrastant. Adică și bun însă și al dracului”, reluând, către sfârșitul cărții lui G. Pruteanu: „Eu sunt și al dracului, pipărat și-mi sare țandăra...” Dar recunoaște, undeva în această incitantă carte: „Greșeala mea a fost excesul de zel în compromis” care a făcut posibile scrieri staliniste de genul: „Dușmănia” sau „Drum fără pulbere”.

Petru Dumitriu respinge „conștiința de înfrânt”. El spune: „Nu de înfrânt, de om care a încasat!”. Amintind de „complexul vinovăției” Petru Dumitriu afirmă: „...sunt aici ca să ispășesc. Și am ispășit.”

Nu cunoaștem decât doi dintre scriitorii români ai deceniilor trecute care și-au recunoscut vinovăția și și-au cerut iertare: regretatul Dan Deșliu și exilatul de bunăvoie Petru Dumitriu.

Și totuși, G. Pruteanu accentuează pe drept cuvânt în această captivantă și informată carte că, în ciuda dramei amare a vieții sale, Petru Dumitriu rămâne, în felul său, chiar un... învingător: „Ca să te desparți de o situație, nu privilegiați, ci strălucită și să evadezi în Occident, să devii scriitor pierdut într-o puzderie de scriitori. Mie mi se pare că și asta e semn de tărie morală.” Și autorul are dreptate!

Pactul cu diavolul – Șase zile cu Petru Dumitriu este o carte care se citește pe nerăsuflăte! Nu numai datorită subiectului – mai ales pentru cei care au avut prilejul să-l cunoască pe Petru Dumitriu înainte de 1960 – dar și din felul în care G. Pruteanu a izbutit să alcătuiască această carte. Și, mai ales, din pricina aceluși – de invidiat – chemat spiritual care s-a stabilit între scriitorul Petru Dumitriu și tânărul său interlocutor. O recunoaște și G. Pruteanu în Preambul: **Am avut șansa ca impecabila sa politețe de la început să se transforme, încă de a doua zi, în amicală încredere și chiar o anume – dacă nu mă înșel – simpatie – ceea ce mi-a permis și mie un plus de dezinvoltură în chestiunile delicate:**

Se vede, în dialogul uneori nu prea lesnicios, adică fiind nevoie să fie stimulat de întrebări – că Petru Dumitriu nu e, (nu era și nu a devenit) o natură deschisă, pornită pe panta confesiunilor, un vorbăreț, gata să-și spună păsurile, să și le încredințeze cu ușurință. Dimpotrivă! Și totuși, G. Pruteanu i-a pus, de cele mai multe ori, întrebări îndrăznețe, directe, ca să nu spun de-a dreptul în moduri dure. De exemplu: „Ați fost un **stignac**», un arivist calculat...?” Răspunsul scriitorului este: „Nu, de nevoie”.

Întrebările lui G. Pruteanu îl împresoară pe Petru Dumitriu neiertătoare, malițioase, uneori, nelăsându-i decât o singură scăpare: aceea a răspunsurilor sincere.

De la încercarea de a explica cum a devenit din scriitor-scriitor un scriitor comunist, cum a „făcut virajul” și cât anume l-a costat acest „viraj” („la mine a fost ca o ruptură, eram încrâncenat: nu se mai întâmpla nimic”), până la recunoașterea „vinovăției”, trecând prin apăsarea de care vorbește Petru Dumitriu în acei ani de succese, de „glorie” și de opulență, prin reveniri și sinuoase întoarceri în timp către anii exilului în Occidentul pustiu, dușmănos, fără inimă, de la Vânătoarea de lupi (scrisă pentru a-și salva părintele din pușcărie) la Cronică de familie, de la Noaptea din Iunie sau Pasărea furtunii la Incognito, cartea lui G. Pruteanu înfățișează destinul dramatic, de-a dreptul dureros al scriitorului român care a ales libertatea, de bunăvoie, amărăciunea exilului: „străin între străini”, părăsind duplicitatea, lepădând masca: **Omul este slab și păcătos**, mărturisește Petru Dumitriu. **Mi-am cântărit bine viața. În țară eu am trăit mascal. Cine putea să spună ce are în suflet? Nimeni.** Pentru cine a trăit acele vremuri, nimic mai adevărat!

Despre perioada cât a fost redactor-șef la „Viața Românească”, Petru Dumitriu vorbește însă prea puțin. >

viorel sâmpetrean

În penumbra abatoarelor

Viața începe în penumbra abatoarelor:
Acolo e pajîstea terfelită
A liniștii cumplite.
Acolo bulgărul răbufnește,
Caracatița răbufnește,
Copitele răbufnesc și ele
De-o înfocare fără egal.

Ea începe în dimineața
„Cântecului din fața împuscăturii”,
În fața unor vorbe piezișe,
Aliniate metodic
În fața plutonului de execuție;

Ea se lasă călcată în picioare
În bazaruri ori în colivii nuptiale,
Ea vinde la negru nebuniile
Ultimilor refugiați în spirit,
Trișează și vinde. Da.

Ea nu începe,
Continuă priveliștile morții.
Firișoarele morții curg prin venele ei
Sălbăticită de orgolii,
Însingurare, ură.

Este umbra ce apasă peste gând.
Însăși defăimarea este.

Năvod de fulgere

Ceea ce nu are umbră
Nu va trăi,
Ci dăinuie în giulgiul
— și el sărman —
Al liniștii împietrite.

O, câtă forfotă!
Ecoul pâlpaie
În apa cea crudă a mesteacănului,
El vindecă blasfemia nupțială
— și asta înaripează!

— Dar amintește-ți de fulgerul
Trimis cu poruncă amară.
Atunci vei vedea lancea lui.

Singura care doboară
Și nu iscodește.

Raza

Raza nu va mai avea niciodată rădăcină,
(Nici idoli care să îi înalțe, pe catalige,
Cu o nemaivăzută trufie umbră).

Ea a coborât în grumazul luturilor.
Ea nu va mai putea respira
Decât furișându-se
fu-ri-șân-du-se,
Agonizând. Și iar agonizând.

Gudurându-se printre pietre ce țin
loc de acoperiș,
Printre acoperișuri ce țin loc de piatră.

Va fi iedera ce îmbracă-n deznădejde
Căutătura mormintelor golase...

Anti (poem)

— Albastrul tău râvnit
Va fi murdar,
Căci Fiul ți-e pierdut,
Vândut drept dar.

Pe cine plângem,
Unde sunt acum
Utopicele jertfe
Cofrajele de alun?

Unde-o să-ți crești
Livadă îmbălsămată-n mirt
Când liber trec pe ceruri
Nori de spirit?

— Ce ură ne așteaptă,
Ce cumpănă e-n fire
Când poamele-s uscate
'Nainte de-nflorire

Și frunzele sunt veșnic
Morminte vegetale
Și trupul tău de praf
În ceruri lungi și-n zale?

Câtă împăcare e-n prunc:
Ca-n lumea de platină —
Oricine are mamă,
Are-o vină.

Stele în sarcofag

— „Ți-e frică de șoaptă,
Ți-e frică, ți-e frică, ți-e frică!”,
Strigai, întunecată și triumfătoare
În plasa pe care sufletul-păianjen
ți-a întins-o.

— Ești sarcofag în care sufletul nu mai

încapă:
El a ieșit, cum viermele din poama
otrăvită,
Împins de disperare. Și ursită.

Singurătatea nu-ți mai este reazem.
Ți-am mai spus: caută printre cei ce
întreabă
Și nu se mai întorc!

Cărăbușul de aur

— Iartă, suflete!
Nu va fi niciodat' pierdută
Oastea cărăbușului de aur;
Străpunsă-i doar din loc în loc.
Cu viclesug,
Și ochiul pare iscodit, la rându-i.
De otrava coriferilor-sălbateci.

Metalic cad aripile
Prin aerul subțire.
Și abia într-un târziu
Se aude cum răzbate, prin veștede
tuneluri,
Sunetul.

Dar cel ce va răspunde
Nu va fi de față.
Iar de va fi vreunul să întrezărească
Stingerea bogată precum apa
Acela-mi pare a fi doar cărăbușul,
Rostogolit în câmp
Și prăvălit, în sine, sub poruncă.

Brebeneii de munte

Azi am văzut brebeneii de munte.
Azi brebeneii de munte au fost împușcați
Erau ciunțiți.
Sacrificați ca vitele-n obor.

Împăiați în glastre
— asemeni fulgerelor, în abajurul de
noapte —
Rătăciți și rupți de rădăcina lumii:
Eu, astfel i-am văzut.

Un copil m-a întrebat:
— cine poate rupe brebeneii de munte?
— nimeni, nicicând, niciodat', i-am șoptit.
— de unde vin brebeneii de munte?
— ți-am spus: întrebi, de parcă apropiatul
chip al

morții ai încerca să-l vezi.
— ascultă: rănit e doar ecoul
ce nu se mai întoarce
și cade răsucit în mormânt;
pe răsufierea lui cresc brebeneii de
munte,
Ei sunt cuminecătura ecoului în lut
răstignit,

Ei sunt aidoma norilor
(numai că aceștia, nu cred în rădăcini)
Ei sunt lacrimile Dumnezeuului
în clipele lui de singurătate,
când se simte părăsit de oameni
și de minunile lui înfricoșătoare;

Ei sunt aidoma norilor,
— picurând lacrimi —
pe obrazul înspăimântat al celui care
întreabă.

Un clasic al avangardismului

de EMIL MANU

Ion Vinea propunea în 1925 în **Contimporanul** e nouă insurgență românească, o nouă revoluție estetică, o continuare a avangardismului naiv printr-o **revoluție a sensibilității**. E în această atitudine o principializare a unui **avangardism temperat**? Poate! Mai degrabă e vorba de o treaptă superioară – sintetică – a avangardismului, în mod fatal egală cu o violență, dar o violență rafinată.

André Breton pornea de la ideea că înnoirea expresiei este singura înnoire posibilă în materie de artă. Vinea nu face nimic altceva decât să corecteze excrescențele acestei idei. În istoria poeziei moderne se poate observa cu ușurință că toate poeticile care au exagerat numai în perfecționarea mijloacelor de expresie, ignorând acel aspect oarecum metafizic la prima vedere, pe care-l definim prin termenul de **sensibilitate**, nu duc la modernisme luate în seamă pe plan istoric, ci numai la **modernisme de senzație**. Pentru Tudor Arghezi, de exemplu, un astfel de „modernism” devenise un cuvânt rușinos.

În completarea discuțiilor ce s-au purtat până acum în această privință, arătăm că Vinea – militant fără rezerve pentru modernizarea totală a artei – nu trădează nici în poezie, nici în proză, nici în eseistica sa, foarte intelectuală, avangardismul ca **doctrină a esențelor**, ci numai avangardismul redus la excесе formale, la fenomene tehnice de șoc, circumscrise efectelor de limbaj. De reținut faptul că Vinea nu neagă rolul acțiunilor violente, de ruptură (chiar dadaiste) în anumite stadii ale revoluției estetice, dar nu le admite decât rolul șocant, cerându-le să devină fenomene de creație, după bombardamentele estetice **frumoase numai ca manifeste**. Fiecare curent literar a trecut prin aceste excese, simpatizate și chiar aplicate de autodidacții poeziei necomunicabile în esență: **instrumentalismul** în simbolism și **letrismul** în modernismul recent.

Avangardismul lui Vinea (cel teoretic și cel practic) este cenzurat de o solidă cultură clasică

și deci temperat. În poezie, de exemplu, totul se bazează pe un fond general de elegie, elegia ca specie și ca esență fiind incompatibilă cu jocul formal dus până la sterilitate. Prin introducerea unor tehnici ziaristice și a unei prozaizări programate ostentativ în lirică, s-a socotit rezolvată **problema poeziei moderne** sau mai exact **moderniste**. Acest domeniu, inefabil prin natura lui, își pierdea astfel caracterul de vrajă. Ion Vinea nu renunță la caracterul magic (în sensul pozitiv și estetic) al poeziei, la incantația particulară a acestei arte. Chiar și în proză, deși uneori se apropie de constructivism și cubism, rămâne poet, un fantast liric și un rafinat livresc.

Paradisul suspinelor e un poem românesc, fără să fie singular în epocă: Mateiu I. Caragiale avea, aproximativ, același limbaj. Ca tehnică ar fi o asociere a senzațiilor în sinestezii ingenioase, după modelul corespondențelor lui Baudelaire, prin asta ținând și de simbolism.

Mijloc de comunicare cu modernismul internațional, poezia și parțial proza, dar mai ales agitația estetică din **Contimporanul** au făcut din Ion Vinea un personaj al epocii dotat cu **intuiție și fler** în materie de artă.

Ion Vinea vorbea despre arta abstractă în același timp cu Lucian Blaga: și, chiar înaintea acestuia, elogia pe Van Gogh (scriind în 1916 despre Bacovia). Dacă ar fi puțolcat, **asa cum** insinua Tristan Tzara în **Dada (15 mai 1919)**, acea enigmatică **La pupée dans le cercueil** (din care întâlnim piese componente în reviste), ar figura azi în bibliografiile esențiale ale dadaismului.

Rezerva lui Ion Vinea de atunci devine azi, la o sută de ani de la nașterea sa și la 30 de ani de la moarte, un argument în calea avangardismului său **moderat**. Înțelegând fenomenul estetic al rupturii ca fiind legat în mod organic de domeniul sensibilității și tratându-l numai în subsidiar ca o problemă de lexic, literatura modernă nu e, după Vinea, o dramă a cuvintelor, ci o **dramă a sensibilității**.

E aproape un loc comun ideea că fără opera lui Ion Vinea nu se poate face o istorie reală a avangardismului românesc, deși avangardismul său e plin de contradicții, paradoxal, fecunde. În alt plan al discuției, Ion Vinea e un avangardist complet, a cărui operă explică sincronizarea literaturii române pe plan continental în această avință.

Ca teoretician, i se recunoaște agitația aproape dinamitară pentru o nouă poezie, urmată apoi de o mai organizată estetică a unui **avangardism al sensibilității**. În cercetarea poeziei lui Ion Vinea trebuie să se pornească de la concepția sa inițială înclinată spre pozițiile dadaiste, reformulată cu **ostentație** după al doilea manifest suprarealist al lui André Breton, din 1925 (**La Revolution d'abord et toujours**). De amintit numai faptul că fusese prieten cu Tristan Tzara (cu care scosese **Simbolul** în 1912) și militase apoi pentru înnoirea totală a literaturii, participând în primele rânduri la insurecția avangardistă românească. Articolele sale, printre care **Manifest activist către tinerime (Contimporanul, nr. 46/1924 p. 10)** și **Să ne ucidem morții**, dominate de o violență direct dadaistă, sunt certificate estetice concludente în acest sens.

În 1924, Vinea, chiar după **Congresul spiritului modern** de la Paris din 1922, dominat de ideile bretoniste, continua să definească arta poetică drept un dicteu subiectiv, un delir: „Art poetique: imposer au prochain son delire” (**Punct, nr. 3 - 4/1924**). În ianuarie 1925 publica deopotrivă poeme cumiști, prudente, dar și versuri în care jocul suprarealist era marcat și prin imagini ilogice și prin caractere tipografice diferite de la vers la vers. Cităm din această serie poemul **Necroman**: „În cavoul ca o visterie ferecat/din mireasmă a rămas o rază/un suspin prin toamna coroanelor/tăcerea e o sită Auer/orice svon scutură cenușă/aici zac bucle de parfum vechi/ și coastele împletesc coșuri de fructe/lacrimi în ceară...”

În aceeași publicație (**Punct**), redactată de Scarlat Calimachi, Victor Brauner și Stefan Roll, Vinea dă o definiție în pilule a artei avangardiste: „C'est une Revolution de lexicque. C'est une conception de garçon-coiffeur autodidacte. A quand la **Revolution de la sensibilité** –, la vraie”.

După această dată, 1925, poetul ajunge la o concluzie aproape **sceptică** pentru insurgenții momentului, dar **realistă** pentru un literat cultivat și rafinat ca Ion Vinea: avangardismul cu care fusese complet de acord a eșuat, din păcate, într-o revoluție a lexicului. Nu aducea André Breton, în 1922, la **Congresul spiritului modern** de la Paris, aproape aceeași obiecție lui Tristan Tzara? Pentru Breton era un **argument** mai mult polemic, pentru Vinea un **principiu estetic**.

LANȚUL PERFECT

Nu mai era nimeni împrejur de care să mă agăț sau să mă rog, ușile se zăvorăseră demult. În toiul nopții, în somnul unui mic oraș nu putea rămâne deschisă decât o singură poartă, ca ochiul unui bătrân chinuit de fantasmă și dureri la încheieturi. Împingând-o am auzit un urlet de câine bătut, dar nu era decât scârțâitul balamalelor înțepenite. Pe stâlpul ei se cățara o iederă imensă, ale cărei încolăcirii intrau în pământ și se întorceau înapoi în lume de un număr infinit de ori, în vreme ce frunzele apucau omul precum niște caracatițe, însă nu se atingeau niciodată de cei vii și înghițeau rumegând monoton, fără răutate. De obicei mâncau cu măsură, și numai în vremuri de ciumă și alte epidemii ceva mai mult, peste porție, lucru sigur fiind că întreg orașul încet-încet oricum în burta lor intra, neavând altă cale, din lumea aceasta numai prin burta lor putându-se ieși. Câțiva pași mai încolo dormea, desigur, un dulău leneș, prost hrănit și fără ocupație, neiubit de nimeni. A deschis un ochi, auzind poarta, dar l-a închis la loc. Nu așteptau pe nimeni și era înăuntru o lumină de neînțeles, lumina unei dorințe ce începe chiar odată cu nașterea noastră. Lujerii de iederă se târau pe pământ în toate direcțiile. Perversă plantă! A devorat clădiri întregi și chiar ruine, sugând apă și lăsând viermilor restul. Se agață cu intuiția unei vietăți, și când nu mai găsește-n calea ei nimic se-mpleticește pe pământ ca o reptilă, sugerând însăși iluzia omenească, una sau mai multe și nenumărate, în frunte cu iluzia nemuririi, frumoasa-marea gogoasă înfuriată pe ea însăși, sensul sensurilor fără sens și visurile cu care ne străbatem viața, ajutându-ne adesea s-o suportăm mai ușor. Lumina ce mă izbise nu venea de la lună, pământ sau felinare, ci de la planta aceea smintită și fără sfârșit, în afară de ea nu se găsea de fapt nimic acolo deși o lume întregă știa că acolo se află întreg orașul, de la începuturile lui. Însă lumină, ca și planta, nu lumină, ci acapară. De-aici înșelăciunea care se crease, cum că eram acolo fără ca de fapt să fiu și fără să pot fi cu adevărat.

Se apropie de mine un fel de mumie cocoșată și-mi zise: dacă n-aveți unde dormi pot să vă deschid ușa la capelă, dar să știți că nu facem focul. E goală până mâine la prânz. Am îngăduință să las să intre pe oricine consider, sunt suveran, am ocupat prin concurs acest post, dând probe la botanică, tâmplărie și tabla înmulțirii. Și la istorie ar fi fost poate just, însă nu eu hotărâsc ciudatul dedesubt al lucrurilor. Se mai cuvenea o probă de gramatică și literatură. Citatele sunt o catastrofă, cuvinte schimbate, lipsesc rânduri și strofe întregi, schilodeală, dezordine, balamuc de-a dreptul. Numele autorului nu se trece decât când el e cineva din familie, unde s-a mai pomenit una ca asta? Câștigi bine?, schimb eu vorba. Nu prea, dar mai pică un sfaț când țin locul țarcovnicului. E bețiv și se îmbolnăvește des. Sunt dator să am grijă de dumneavoastră. Se întâmplă atâtea. Iar dacă pe cineva căutam, îmi putea fi de folos. Îi cunosc pe toți, mă asigură el. Cu mintea rătăcită printre citate, supraveghind o ieșire prin care nu se iese nicicum și o intrare pe unde nu intră decât cine e de intrat, plutind drept mai marele

*elena
nestor*

peste frumusețea morților tineri și peste o istorie pe care numai el o simțea moartă, ajungând astfel să creadă că stăpânește misterul ființei și misterul tot așa de neînțeles al neființei. Păzea grădina unui vis, pășunile ademenirii și chemarea propriei noastre naturi. Lumina care mă ademenise ce era decât lumina lunii, turmentată, lumina ultimului vis și dorința din urmă a celulelor noastre, iar el umbra ca Dumnezeu, neavând de a face cu moartea. Ca să aibă trebuia ca ea să existe, însă nu exista decât cerul pe pământ și pământul în cer, precum și o ordine ce trebuie rânduie, cu mâinile lui cu degete mari, ruginite, făcute pentru lopeți și chei și trasul clopotelor, el-știa-când-el-știa-cui.

Mai îngrijea și de iarba uitării, să nu fie barbară ci să fie gazon. Vă aștept, îmi zise, mi-am pregătit cazmaua. Eu nu mă culc, citesc din clasici ca să mi-i împropățez, am nevoie de ei în fiecare zi. O să vedeți lumină toată noaptea. Am cazmaua sub pat și v-aștept.

Iederile ni se gudurau pe la picioare, bătea încet vântul, norii se plimbau ca niște domni bătrâni, iar Dumnezeu citea din Biblie clătănind din cap. Hm-hm, de ce acești oameni și-or fi stropșind biata lor gândire ca să priceapă

neînțelesul. Natura nu ne spune de ce ne-a adunat și încotro ne trimite, ce facem mai apoi, intrăm în veșnicul vid sau venim înapoi, ori și una și alta, ele nefiind decât unul și același lucru. Nici măcar atâtea nu vor să priceapă, oftă Dumnezeu luând din raft altă carte. Șterse de pe o piatră câteva litere și puse-n locul lor o virgulă, pe urmă se uită repede în jur și fu mulțumit că nu-l văzuse nimeni. Burnița se cernea ca o binecuvântare. Dulăul cel trândav se ridică și începu să-și scuture blana împrăștiind stropi mărunți și nădăduind că în felul ăsta își mai alungă din purici, își muie apoi botul în farfuria cu apă chioară de alături și se scutură iarăși, proastă afacere să fii santinela grădinii unui vis, plictiseală mare și mâncare puțină.

Nu l-ați găsit, m-a întrebat la plecare șeză mumie, stați să mă uit în jurnal și ne vom lăma pe dată. Nu l-am găsit fiindcă nu e aici, e-acasă. Și când veniți cu el, când îl aduceți? În loc de răspuns eu am răs și a crezut că sunt nebună, mai ales că după ce hohotul mi s-a potolit am zis totuși: nu știu dacă voi mai vrea să-l vizitez vreodată, și-n orice caz nu pot să prevăd lucrul ăsta. Căci ce altceva decât împlinirea unui vis așteptăm, jinduim sau încercăm să clădim toată viața, pentru ca la capătul ei să găsim fără efort unicul vis fără sfârșit, în care se poate intra și cu sufletul și cu trupul, singurul la care avem în fond acces. Păzește-l dar nu te obosi. E totuna.

Iederile foșneau mereu la picioarele noastre, vântul împrăștia frunze obosite, mirosea a naftă și a ierburi jilave. Pantofii îmi clefăiau în picioare plini de noroi, eram udă până la piele și cu cio-rapii rupți. Am împins ușa cu umărul și am dat buzna împleticindu-mă și gâfâind. Văzându-mă, funcționarul de la recepție s-a speriat și s-a ridicat în picioare. M-am prăbușit într-un fotoliu. Apă, apă, am zis, dați-mi apă. Tremuram și mi-am lăsat capul pe spate. Am închis ochii am simțit cum cineva mă șterge pe față cu un prosop, începuse o mică agitație în jur, ușa restaurantului se închidea și deschidea mereu, venea de acolo o rumoare plăcută. M-am gândit că ar fi fost mai bine să rămân nemișcată ca într-un leșin, cu brațele inerte, cu capul spânzuratându-mi moale într-o parte și cu maxilarul puțin căzut. O mână mi-a apucat încheietura și o voce a spus că am pulsul normal, am înțeles că vroiau să mă ducă sus, pe brațe, un doctor locuia chiar vizavi, să vină Mack am zis avzărindu-mi un pantof și ținând mai departe ochii închiși, să coboare imediat, îmbrăcat, și să mergem la spital, acuma, ah, nu mai pot. Se auzea muzică și forfoteală de oameni. Nu, n-am să mă mai duc înapoi, acolo, niciodată. De ce, ca să găsec poate o pereche de chiloți uitați pe marginea căzii de baie, să mă uit în oglindă și să nu-mi vină să cred că așa fi vrut cândva să mor în brațele tale, cu părul curgându-mi plin de apă pe față, și să râd, un răs ca un urlet la lună, văzând vin vărsat pe perne și sticlele goale care cădeau din dulap, să mă simt vinovată tot eu fiindcă nu vroisem să spun de unde veneam urcând labirintul acelor scări ca pe golgota propriei mele vieți, frica, eșecul, singurătatea, îndoiala, totul e în mine înțelept și amar, de multe mii de ani orbecăim pe steaua aceasta și poate că ne-am plictisi dacă n-ar trece atât de repede toate, așa, acum adunăm frumusețea chiloții, ștergem cu ei

icoana profanată, apoi îi aruncăm la coș, printre ruiele murdare ale familiei o pereche de chiloți străini, ce nerușinat și fascinant parfum, ce mister, ce dantelă din veacul trecut, vai cum seamănă amintirile între ele, o monotonie fără sfârșit, va zice tot Mack blazat, schimbăm așternutul și punem berbecii să măture cioburile, apoi pe berbeci îi dăm afară cu lăzi cu tot: eroii uitați ai unei cetăți scufundate. Din mâneci îmi picura apă, în jurul fotoliului se făcuse un fel de pâraiaș, îmi era frig și așteptam să vină Mack, neapărat, altfel n-am să mă mișc de aici în veci, să fie limpede, chiar dacă și binele și răul sunt în ultimă instanță simple convenții. Prosopul acela îl terminase de șters fața și urechile și nimeni nu mai propunea nici un fel de formă de prim ajutor până la venirea lui Mack, care se mpiedicase într-un crac de pijama, căuta draperia să-și curețe pantofii, ah, mânji nestăpâniți ai tinereții, în vremea asta pisica mesteca o banană, un glas zise că sub pernă ar fi trebuit să fie ciorapii, dar el știa sigur că nu sunt acolo așa că puse mâna pe telefon să cheme un taxi sau pe cineva care să-i aducă un ceai de găta, ar fi fost totodată bine să se deschidă și geamul, își întinse oasele și simți, în aerul rece și tare ce venea de afară, otrava ambiției, nostalgia refugiului și tandrețea mea distrugătoare. În mintea lui era că toate femeile pe care le avusese vreodată continuau să-i aparțină într-un fel, pentru totdeauna. În urma lui rămăsese ușa deschisă, draperia descusută și câteva coji de pâine și banane pe covor, oricum n-am să mă mai întorc, n-am să mă mai întorc, îmi repetam având vie în minte truda de a-mi fi stăpânit de fiecare dată prăbușirile și tulburările. Când a venit lângă mine m-am simțit ca și când mi s-ar fi deschis arterele. A trebuit să mă ridic și să ieșim. Știi, sunt acte de curaj pe care omul nu le poate duce până la capăt. Îmi lipsește fanatismul, Mack. Să fie asta o dovadă a lipsei de credință? Sau numai o rază de răceală? E goliciunea îngerilor, zise. Vedeam puzderia stropilor de ploaie împrăștiindu-se pe parbriz, adunați apoi îndată de ștergătoarele care pendulau lin, domestic, ca un bătrân orologiu de familie. Mașina înainta fără zgomot, destul de încet. Nu auzeam motorul, ci numai țârăitul ploii, egal, obosit, și respirația lui Mack, tic-tac, tic-tac, cronometrul unui timp ce nu se măsoară. Din loc în loc felinare și becuri spârgeau bezna ca niște ochi de vietăți mărunte, duhuri ale locurilor.

Drumul cobora parcă încet, acoperișurile abia se mai vedeau, ascunse de pomii mari și cufundate în somn, mai mult niște contururi presupuse, tăcute și reci. O liniște placidă se lăsa, grea, adâncă, strivind cu călcătura unui animal enorm, cu labe mari și aripi imense, întinzându-se învăluitor precum o prelată. Ne-am oprit, nu-mi amintesc cum și de ce, dacă așa am vrut noi sau așa trebuia. Deodată însă ne-am dat seama că nu mai puteam să ne mișcăm. Și se făcea că din cer se prăbușeau dezbrăcați îngerii morți, poate era o imagine ce mi-o amintisem din Blandiana. Îngeri goi cădeau din cer, în iarbă, ca niște mere răscoapte. Vii nu le văzuse nimeni goliciunea, acum era ca și când moartea i-ar fi dezbrăcat. Cum se întâmplă și la oameni, cât trăiesc și depind de veșminte și carne, și când mor rămâne adevărul sau poate nimic. Lumea trăia febra amurgului și se sfârșea sfârșitul unei lumi. Era toamnă în ceruri și Dumnezeu fugise fără ca nimeni să prindă de veste. O febră a amurgului într-un spațiu din care Dumnezeu a plecat. Clopotele anunțau împerecheri nepermise, păgâne, ca bunăoară aceea dintre un clown și un înger. Dintre mai mulți clowni și mai mulți îngeri. Băteau clopotele umplând acel văzduh plumburiu, băteau înspăimântător ca-n preajma unei năvăliri barbare. Băteau clopotele ca dintr-o durere a cerului. Bălăngănitul unei cumplite prevestiri și scuturarea de îngeri. Și Mack mi-a făcut semn să mă rămânem, chiar dacă de-acum nimic nu ne mai împiedica să ne unim. Plouase destul, mai mult n-avea de unde,

se terminaseră îngerii, aceștia erau toți, dar el zicea că vrea să stea să mai vadă, binele și răul, partea și întregul, lumina și întunericul, în acest drum nesfârșit ce se sfârșește în toate. Se mișca încet, sleit, ca și când ar fi dus o povară. Pașii îi erau rari, chinuți și nesiguri. Nu sunt eu care te-am ajutat să mergi mai departe? mereu, când te împotmoleai, când te moleșeai, când te izbeai de ziduri, când nimeni nu mai credea că se poate, nici chiar tu? Mhî, recunosc eu, m-ai împins mai departe, într-adevăr. Tocmai de aceea nu pot să renunț. Nu din ambiție, nu din orgoliu și nici din iubire, deși toate astea au rolul lor. Ai să mergi mai departe pentru motivul pentru care ai mers todeauna. Pentru că așa vreau eu. Moartă sau vie. Pentru că am nevoie, zise scuturându-mi umerii cu putere. Încă n-ai înțeles? M-am așezat alături, mi-am pus centura și am trântit ușa. Poți să pornești, dar eu înapoi, acolo, în ruptul capului, să găsesc coji de banane sub pernă și sticle sparte sub pat, și câte și mai câte la care poți să te aștepti, parcă m-aș fi împreunat cu un saltimbanc, cu o paiată.

Cine a făcut o revoluție, îmi răspunse Mack, nu suportă să-l mai vadă și pe altul făcând după el, încă una. Greu te mai resemnezi să nu fii tu sfârșitul definitiv al lucrurilor. Și pormi mașina, de astă dată mai cu viteză. Lăsasem în urmă și orașelul și ploaia, drumul cotea printre copaci, printr-o pădure foarte deasă. Pe jos era ud, cernea o burniță mărunță.

Frunze amorțite se scufundau încet în mustul pământului. Îngropate sub stratul lor cald, rădăcinile moțâiau. Din desis, de la tulpinile copacilor tăiați venea un miros de lacrimă proaspătă. Printre trunchiuri era bezna fără fund, crengile însă pluteau într-o lumină de fum, blândă și turmentată. Din cer picura ceață, mereu. Puteam vedea foarte puțin din cer. Strălucirea lui pierdută rătăcea printre ramuri, turbure, schimbătoare.

Motorul se încălzise și torcea acum potolit. În somnolența mea comodă simțeam moliciunea spezezei, umezeala din aer și tăcerea care cobora peste noi. Dacă mă gândeam bine, aș fi putut să spun că am trecut prin lume precum un somnambul, nevăzând nimic din ce vedeau

ceilalți, ochilor mei, în schimb, arătându-li-se ceea ce altor ochi nu le fusese nici măcar permis să bănuie și să știe că este, undeva. Pe un vârf de Himalaie niciodată călcat de talpă omenească. Ținusem în mâinile mele lucruri pe care semenii nu le puteau pipăi nici măcar cu închipuirea. Din banalul, din magma și din viermuiala vieții eu reușeam să fac un extaz mereu nou. Din partea destinului mă bucurasem, de fapt, de suprema grație.

Dintre toate lanțurile cu puțință, de animale, de sclavi, împărați sau curtezane, eu l-am purtat pe cel mai perfect. Părussem, poate, de multe ori vrednică de plâns? De plânsul cui, al unui roi de cârțițe? Oceane și Amazoane de invidie meritam, nu compasiune. O milă troglodită și neghioabă e mila pentru cei care-au posedat însăși FRUMUȘETE. Eu am avut-o pentru mine și în mine, ca pe propria mea inimă, și n-am trăit decât pentru ea și prin ea; pentru mine lumea de afară nu a existat și nicidecum ochiul meu nu s-a învrednicit să o vadă. Sufletul îmi e plin de castele solitare pe malul lacurilor unde luna argintează lebede fermecate – cum spunea un poet care-a murit demult ... el visa într-o coșmelie mizerabilă, cântând „Parsifal“ la un pian vechi, și coșmelia aceea era în realitate mai somptuoasă decât toate catedralele de pe acest pământ. Miracolul existenței mele mi-a dăruit cele mai mari bogății ale lumii, și visul meu a șters așa de bine realitatea, încât refuz să cred că măcar aceia care mi-au trăit mai multă vreme pe-aproape și m-au cunoscut, ar putea degaja cu totul viața mea de fabulele cu care am împodobit-o atât de minunat. Am trăit existența cea mai bogată și mai magnifică.

Apoi s-a făcut toamnă și ne-am oprit câteva ceasuri în orașelul acesta, unde și altă dată mai fusesem invitați. La marginea lui a început deodată să plouă cu îngeri. Nu știe nimeni de ce.

Părul și hainele mi se uscaseră. Începeam să picotesc. Mașina prinsese destulă viteză, mai repede de atât nu se putea însă merge, drumul părea neted dar era plin de noroi, nesigur. Farurile deschideau cale pe dibuite parcă, altă lumină sub cerul stins nu vedeam, numai noi, șfeșnic mișcător despiciând aglomerarea de copaci în două tabere încremenite, trecerea noastră printre ele căpătând un anume mister solemn, o mireasmă de legendă secretă. Semănam totodată cu o corabie, poate, în foșnet de crengi, pe o cărare de umbre adunându-se grămadă. Freamătul de pădure ne potolea gândurile.

În lumina farurilor, parcă acel drum acum ajungea să fie descoperit. Se deschidea și se bătătoarea odată cu noi.

Când deodată, la numai câțiva metri de botul mașinii, a țâșnit dintr-o parte, de pe o potecă, o vietate speriată, oprindu-se în mijlocul cărării, în bătaia farului care a luminat-o puternic, paralizând-o. Era un iepure, ba nu, doi deodată. Rămăși locului, nemișcați, prostiți de-atâta lumină. Jetul îi izbise brutal. În clipa aceea n-am înțeles de ce nu puteau fugi. Fuseseră prinși ca niște fluturi.

Am simțit zmcitura frânelor, dar mașina s-a oprit prea târziu. Mack a venit cu amândoi, ținându-i de picioare. Blana le tremura și trupurile lor încă emanau căldura vieții. I-a trântit pe bancheta din spate și am pornit mai departe. Sângele abia mai târziu a început să țâșnească, făcând o baltă mare pe care n-am observat-o imediat. Mack stătea crispat asupra volanului, cu răsuflarea greoaie, de urs încruntat și obosit, băjbâind cu îngrijorare printre umbrele trunchiurilor. Găseam însă același drum, monoton, neschimbat.

A trecut mult timp astfel, dar sângele tot nu se usca, rămânea la fel de proaspăt mereu, încăpătânându-se să-și păstreze un roșu tare, imperial, nemaivăzut.

Și, în acea imensă baltă de sânge, zăcea însăși dragostea mea.

Marius Tupan – 50

Prin subteranele Curtii-Vechi, spre universalitate

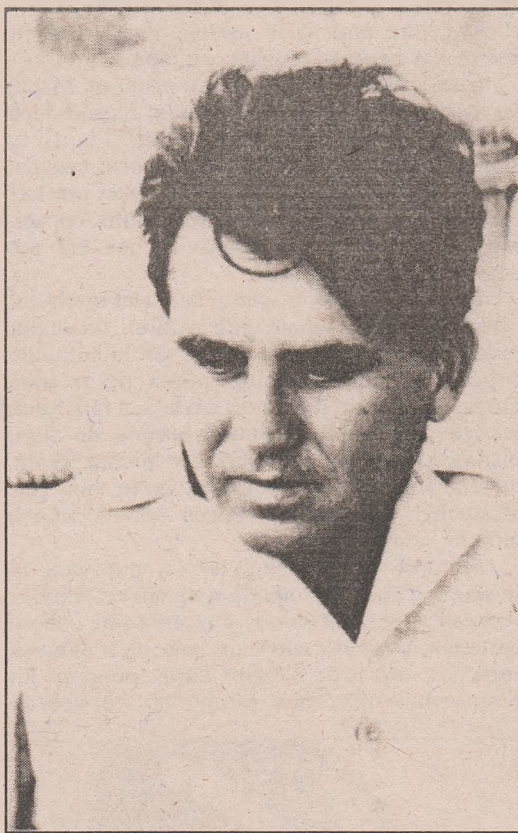
de RADU CERNĂTESCU

Se spune, îndeobște, că laboratorul creatorului din perioada terorii roșii era în mod necesar constituit dintr-o multitudine de oglinzi deformante capabile să modifice unghiurile și planele de percepție ale unei realități ea însăși deformată. Dincolo însă de duplicitatea unei suprarealități rezultată astfel, această nouă disimulare conferea respectivei lumi, în mod paradoxal, și singura ei șansă de inteligibilitate, iar cititorului dispus (și apt) să coboare în subteranele textului licit, puterea de a se regăsi în verticalitatea adevărilor perene exilate aici.

Comunicare prin disimulare și credință constantă în biruința Adevărului, iată ce propunea la 1985 și Marius Tupan în **Vitrina cu păsări împăiate**, roman interzis de cenzură și publicat abia în 1994. Într-o **captatio benevolentiae** de pe coperta a patra, autorul întinde cititorului grăbit capcana unei lecturi facile în cheie memorialistică, promițându-i cancanuri legate de numele unor potenți ai zilei „deveniți personaje în **Vitrina cu păsări împăiate**“. E drept că prozatorul Marius Tupan, probabil dintr-o mai veche deformație profesională, nu poate lipsi de la observarea atentă a lumii exterioare, de la „adeziunea la real“ și de la clișeele „realismului socialist“, însă dincolo de acest palier al lecturii, cititorului i se dezvăluie adevărata valență a scriiturii: o gândire simbolică ce ne invită la deschiderea spre universalitate prin alegorii spirituale, aluzii esoterice și mitosofice, reminescente livrești, într-un cuvânt o luxuriantă lume a imaginarului. Alături de personajul principal, „un intelectual de soi“ (p.31), lectorul avizat parcurge astfel un traiect cu finalitate epistemologică și soteriologică, deopotrivă.

De altfel, în chiar secvența liminară a romanului, secvență cu o funcționare prospectivă și de mise-en-abîme, autorul atrage atenția asupra faptului că Anatol Rovina, personajul principal, nu e destinat unor „practici exoterice“, și că periplul său solipsistic prin „Cetatea de Aur“ are „alte motive“. Motive oculte și aspirații disimulate ce țin de un arhetip inițiat, misteric, iterat aici în datele lui esențiale: Un **descensus ad inferos** urmat de un **ascensus ad superos**, corespunzătoare morții și învierii epoptului, ridicării sale la o viață nouă, superioară din punct de vedere energetic, moral și spiritual.

Precum în clasică **nekya** homerică, cărarea strămtă ca „o scară ce duce spre adâncul pământului“ (p.10) este și aici o cale de regăsire a Sinelui, de reînțoarcere prin Adevăr la Lumină, la „cunoașterea adevărată“ care, se mărturisește autorul, „e o boală, domnule, și e de-ajuns să te calce o dată, că nu te vei vindeca de ea decât... trecând în lumea celor dreți“ (p.42). Acest parcurs – soteriologic, în ultimă instanță – îl va conduce pe Rovina prin infernul expiator și kathartic, ce se confundă aici cu o

realitate monstruoasă: „locul unde băntuiau hidoasele spirite ale întunerului“ (p.220). E „ca și când Anatol ar fi coborât în misterioase tărâmurii pentru a primi acolo cununa revelației“ (p. 253). În veridicitatea acestei realități pervertite, grotescă și alienantă, stă și una din șansele scriiturii lui Marius Tupan. Infernul însemnând la el atente și coerente observații realiste: „aerul era înăbușitor, iar puful porumbeilor părea lăsat de un monstru care începe să năpârlească (...) Preț de câteva minute străbătu un teren bogat în mărcinișuri, în scabei și hoituri descompuse și fu nevoie să-și înfunde nările, fiindcă nu mai putea suporta năucitoarele mirosuri“ (p. 336). Și aici, precum în infernul dantesc sau în alte scenarii inițiatice, parcursul eroului este mereu spre stânga („Trebuie s-o iei la stânga și după zece pași tot la stânga!“ – p. 317) și spre Miazănoapte (v. p. 193, 336). În mod inevitabil, clarobscurul și întunerul vor caracteriza acest tărâm de dincolo de umanitate: „începută într-o seară, aventura lui sfârșea într-o dimineață înșorită, de parcă timpul șederii lui aici fusese o noapte lungă“ (p. 349).

Cu momentul renașterii și al înălțării eroului (**anabasis**) ni se explicitează și metafora din titlu: „Brațele și picioarele începură să-i ardă și atunci crezu că-i cresc aripi (...) Tremurul era preludiu înălțării“ (p. 337). Sunt aripile noetice ale spiritului, ale libertății și creației, atât de necesare oamenilor în „drumul lor spre slobozenia totală“ (p. 115). Fără ele, „cei mulți

și neputincioși“ vor rămâne văduviți de libertate „asemeni unor păsări împăiate“.

Ca peste tot în text, amănuntul conotativ augmentează afabulația oferindu-ne chei pentru un alt palier semantic, un plan cu valențe eseistice și referiri intertextualiste pe care se sprijină unitatea, profunzimea și universalitatea viziunii autorului. Așa de pildă, momentul desăvârșirii eroului e conotat de sinergiile cifrei 33 care apare o dată prin numărul imobilului ce adăpostește „vitrina cu păsări împăiate“ și altă dată prin numărul capitolului romanului: 32 plus ultimul din care autorul scrie incipitul, iar cititorul e invitat să-l continue. Cum se știe, 33 este o cifră perfectă, figurând desăvârșirea inițiată. Ea este vârsta terestră a lui Christos, cifra desăvârșirii masonice, precum și a numărului de cânturi ale Divinei Comedii.

Rămânând pe acest palier conotativ ce se constituie într-un important segment din subteranele scriiturii lui Marius Tupan, putem remarca importanța acordată de autor unor structuri inițiatice decelabile în folclorul românesc. În strânsă legătură cu acestea, prozatorul mai propune și impune o armonizare de conținut și referințe cu **Craii de Curtea Veche** ai lui Mateiu I. Caragiale. Dintr-o vizibilă propensiune exegetică, textul matein constituindu-se aici nu doar în arhetipul inițiat al scriiturii lui Marius Tupan, ci în chiar grila decodare a întregului său univers. Un univers în care două din structurile sale majore sunt preluări mateine. Și e evident faptul că „Cetatea de Aur“ (devenită prin extrapolare însăși „țara“) care ascunde sub ruine un trecut glorios, este un dublet al Curtii-Vechi. Iar personajul Lidia, bătrâna în zdrențe care figurează „duhul cetății“ este un izomorfism al Penei Corcodușa. În mod la fel de simptomatic, cei trei R, eroii de prim plan Rugină – Ropotică – Rovina amintesc de cei trei P ai lui Mateiu: Pantazi-Pașadiaz-Pirgu. Trebuie însă semnalat că această arcană lingvistică sesizează aici asupra unei condensate acuități exegetice a autorului **Vitrinei cu păsări împăiate**. Căci puțini știu că R este dubletul esoteric al literei P (care se citește în greacă R), o literă cu o îndelungată carieră mistică, urcând de la Constantin cel Mare, prin rosacrucieni, până la masoneria modernă. Fără a intra aici și acum în amănunte, să reținem însă că atât P cât și R îi prilejuiesc lui Marius Tupan obsesii lexicale ce se întind pe pagini întregi: „Ce poate însemna și R-ul ăsta? Rușine, realitate, revelație, revoltă, renaștere, recurs, relicvă, religie, reacție, reanimare, reîncarnare, resurecție, recreație, Rugină, Ropotică, Rovina? Simbolul unui întreg șir de evenimente ori numai un semn fără nici o noimă?“ (p. 238, v. și 219, 234, 261). În tradiția esoterică, hieroglifa mistică a celui alt izomorfism (P) este o Roză, vechiul semn al alchimiei simbolice, arhetipul cunoașterii și revelației hermetice, potirul vieții creștine etc. Iată de ce, deloc întâmplător, în centrul „Cetății de Aur“ se află „parcul Rozelor“, iar, la fel de elocvent, personajul care accede la gnoză și Adevăr este și „singurul om marcat: pe spatele tău stă scris un R care te-a scos dintre noi...“ (p. 233).

În contextul acestei rețele logice de simboluri și conotații ce structurează polisemic scriitura lui Marius Tupan, ne vine greu să înțelegem altfel decât ca pe o nouă și voită disimulare plasarea cunoașterii arheale a autorului în domeniul jungherian al subconștientului colectiv: „Există o alunecare a duhului ascuns al realității. Și iarăși nu înțelegi că aceasta nu înseamnă din partea scriitorului un efort conștient, acest duh ascuns răzbate în noi prin ceea ce un filosof numea matrice inconștientă“ (p. 295).

Oricum, această arheală gândire simbolică la care face apel **Vitrina cu păsări împăiate** îi dă textului profunzimi polisemice și valențele unei „opera aperta“, concept prin care un De Sanctis explicita universalitatea unei opere și perenitatea ei.

George Bălăiță – 60

Lumea și oglinda

de ROXANA SORESCU

Se întâmplă să se împlinescă anul acesta două decenii de la apariția unuia dintre cele mai interesante romane publicate în literatura română din toate timpurile, roman amplu comentat în anii săi de glorie literară, dar care pare a nu-și fi epuizat sugestiile nici astăzi. E vorba de **Lumea în două zile** de George Bălăiță, una dintre primele apariții care aveau să ilustreze un concept ajuns abia după aceea în vogă, acela de „roman total“, de narațiune care să ofere un model, un arhetip al existenței, dar și un model al tipurilor de scriitură posibile, de la relatarea auctorială la încrucișarea punctelor de vedere ale diferitelor personaje, până la parodia marilor narațiuni înrudite. **Lumea în două zile** a fost o carte scrisă parcă în transă, fără să fie prevestită de nici una din lucrările publicate anterior de George Bălăiță și fără ca vreuna din cele ce i-au urmat să o mai egaleze. O carte inhițantă, silind scriitorul care și-a fixat atât de sus reperul să fie zgârcit cu publicarea unor opuri ce ar face poate gloria unor persoane mai puțin pretențioase cu ele însele.

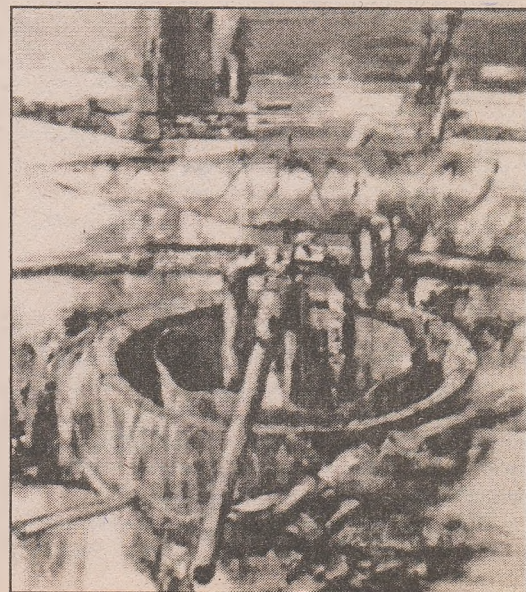
Axul în jurul căruia se organizează simetric romanul îl constituie o oglindă. Este personajul-obiect în funcție de care se polarizează toate semnificațiile evidente ori ascunse. O oglindă de bronz, veche de nu se știe când, bănuim că din timpuri mitice, cu existență palpabilă în lumea obiectelor reale, dar și cu puteri magice, poate reale, poate atribuite de un nebulos-înțelept atotputernic care dirijează nevăzut acțiunile celor din jur. Pe dubla semnificație – și pe dubla posibilitate de interpretare – una în lumea familiară, a universului concret, alta în infernul unui univers de semnificații posibile, numai bănuite, mizează întreaga construcție a romanului. Personajele își vor dezvălui pe rând o față dublă – într-un sistem al relațiilor comune și într-un alt sistem, al semnificațiilor simbolice; acțiunile vor fi astfel concepute încât să se șteargă granița dintre reportajul realist și rătăcirea într-o zonă a halucinației și fantasticului, fără a putea atribui deplină putere nici uneia. Oglinda este obiectul în care lumea concretă se de-realizează, își pierde materialitatea dar nu și contururile, este și nu este ea însăși. În oglindă se poate vedea esența lucrurilor, care de obicei ne scapă, învăluită de prea multe mesaje pe care le primim prin organele de simț. Dar oglinda ca obiect magic, putând nu numai să reflecte ci și să modifice cursul destinului, este și personaj literar, într-o veche nuvelă chineză, a unui Vang Du, citat în viziunea (sau poate coșmarul) unuia dintre eroii romanului. Ne aflăm în fața unui joc infinit al reflectării și al atribuirii de semnificații magico-simbolice prin actul de reflectare în conștiință a reflectării, jocul pe care se întemeiază ambiguitatea fantastică a lumii pe care o putem percepe. O veche obsesie (și temă) romantică este la Bălăiță, pentru prima dată în romanul

realist românesc, transformată în arhetip modelator al unei narațiuni ce nu poate fi încadrată în nici o tipologie literară. (În paranteză fie spus, motivul oglinzii ca obiect magic de revelare a esenței personalității și de modificare a comportamentului mai apare, din câte știm, și la alți doi scriitori români din aceeași familie de spirite: la Eminescu și la Mircea Cărtărescu, în recentul său „roman“ **Travesti**. Este o familie de spirite care ar merita o analiză mai atentă decât o poate permite o paranteză oarecare).

Alunecarea realului în fantastic și a fantasticului în magic, ambiguitatea funciară a oricărei existențe, semnificațiile simbolice ale banalului cotidian au fost și marile căutări ale prozei lui Mircea Eliade. Foarte subtilele și minuțioasele analize consacrate romanului lui Bălăiță au numit toate modelele literare amintite chiar de text, de la atât de evidentul model Gogol la mai discretul model Strindberg, dar, dat fiind și faptul că au apărut într-o vreme când numele lui Mircea Eliade era prohibit, acestea au părut a ignora romanul cel mai apropiat de **Lumea în două zile**, care este **Noaptea de Sânziene**. Și aceasta neținând seamă de faptul că unul dintre procedeele folosite de scriitor pentru a face posibile trimiteri analogice este și numele identic sau foarte asemănător al unor personaje: anchetatorul Viziru, insul ce vrea să pătrundă semnificațiile actelor ambigului Antipa, cel aflat în fața unei lumi simbolice pe care simte că ar putea s-o descifreze fără însă a-și duce intențiile până la capăt, căci va deveni victima acestei lumi, Viziru – a șaptea victimă a lui Antipa, dacă a șaptea victimă nu a fost însuși Antipa, anchetatorul nefiind decât un alter-ego al său (în acest roman în care aproape fiecare personaj își revelează nu numai o dublă personalitate, ci are efectiv o dublură în lumea reală), Viziru trimite prin identitatea numelui la personajul central al **Noptii de Sânziene**. Și Ștefan Viziru al lui Mircea Eliade își căuta un posibil arhetip spiritual, pe care îl aflase în înțeleptul Antim. Perechea Antim – Viziru este la rândul ei arhetipul perechii Antipa – Viziru. Un nesfârșit joc al oglinzilor, în care reflexia este și nu este realitatea reflectată. Tot așa cum existența ratată în real și împlinită în fabulatoriu a lui Pașaliu trimite imediat la evadarea din sordid în fabulos a lui Pașadia. Lumea Crailor de Curtea veche este de altfel cea mai strâns înrudită, în numele tainei, cu lumea subterană a Străzii Mântuleasa. Și, am adăuga astăzi, cu lumea care pendulează între universul luminos, domestic, alb, din Albala și bolgiile infernale din așezarea cu nume contradictoriu, care unifică înaltul cu adâncul, Dealu Ocna. Totul în acest roman, de la contrapunerea celor două narațiuni – cea a existenței luminoase, inaugurate în ziua solstițiului de iarnă, 21 decembrie, adevărata, reala sărbătoare a nașterii solare; și cea a existenței întunecate, inaugurate în ziua solstițiului de vară, 21 iunie, în **Noaptea de Sânziene**, – până la revelația dublei personalități a fiecăruia dintre principalii protagoniști – a lui Antipa în primul rând – și până la imposibilitatea de a delimita viața de moarte și creația de distrugere, totul este așezat sub semnul cifrei doi, a unității și a dublului și negativului său. Că numele Antipa este un

compus pe temeiul prefixului anti – nu a scăpat nici unuia dintre comentatori. (Studiul lui Cornel Ungureanu fiind cel mai semnificativ în privința aceasta). Dar –pa la ce rădăcină trimite? Împotriva a ce se ridică personajul central al **Lumii în două zile**? – Pa ar putea fi rădăcina cuvântului **Pater**, Tatăl, Creatorul, făuritorul de lumi. Și într-adevăr în prima parte personajul este cel în jurul căruia se coagulează universul domestic, stăpânul și, până la sfârșit, prin moartea sa, tatăl copilului pe care i-l va aduce pe lume soția Felicia, iar paternitatea va fi o temă obsedantă pentru cel ce vrea să întemeieze o lume. În cea de a doua parte, „funcționarul neantului“ este distrugătorul de vieți, cel ce încalcă principiile de coeziune ale lumii, amantul demonic și steril al unei Silvia Raclîș (de la raclă). Este acest Anti-Pater numai un „ucenic neascultător“, un mănuiitor stângaci al puterilor magice insuflate lui de Trimisul Domnului, de Înger, de Anghel? Un demon mărunț care își folosește puterea inconștient pentru a distruge vieți omenești? Atât de inconștient încât ultima victimă, pentru împlinirea numărului fatal, va fi el însuși? Se poate. Dar se poate și ca Antipa (care nu are prenume, ca și Dumnezeu) să fie creația și victima oglinzii. El este pe rând cel ce posedă și cel ce pierde oglinda. Antipa nu e decât o funcție a oglinzii. Puterile magice aceasta le posedă. Între viață și moarte, între credință și necredință, între alb și negru, între luma simțurilor și lumea puterilor nu stă decât o veche placă de bronz lustruit, care poate nici nu există în realitate, căci ea vine dintr-o poveste, din povestea unui chinez ce a trăit cu sute de ani în urmă, și care poate nici el n-a existat, cu povestea lui cu tot. Dar literatura, care este „mimesis“, oglindire? Reportajele banal realiste inserate de scriitor printre pasajele simbolice nu au numai rostul parodic de a contrapune două modalități de a concepe literatura. Ele pun în chestiune chiar posibilitatea de existență a literaturii. Ce reflectă și ce inventează cuvântul? Este scriitorul Pater ori Anti-pater? Și magia, o dată pornită, mai poate fi oprită?

Oare la câte întrebări de felul acesta mai caută George Bălăiță răspunsul? Sau poate că l-a și găsit? Și de aceea tace?

Nicolae Balotă

EGO-ISTO

Incepea vorba a lui Miron Costin cu privire la „bietul om“ care, departe de a domina vremile, este dominat de ele, se află „sub vremi“, se aplică, oare, și istoricilor? Oare ochiul istoricului, scrutând relieful schimbător al veacurilor, îl face pe acesta, prin autoritatea cunoașterii sale, stăpân peste ele? Ce este istoria, înțeleg istoria scrisă de istorici, nu aceea trăită de ei și de noi toți? Este ea o țesătură ce cuprinde timpul, pune stăpânire pe el, e un timp făcut cuvânt? Sau nu e decât o simplă proiecție, o construcție mentală a istoriografilor? Este ea o întruchipare a timpului istoric, sau o simplă închipuire a istoricului?

Ne punem aceste întrebări atunci când încercăm să definim condiția istoricului și relația sa cu faptele istorice. O străveche înțelepciune ne face să dăm crezare formulei după care istoricul nu este nici sclavul umil, nici stăpânul tiranic al istoriei. Dar să-l auzim pe Georges Duby, unul din măștrii istoriografiei franceze actuale: „Istoricii din zilele noastre – spune el – știu că nu vor atinge niciodată decât o parte derizorie din trecut...”

Lăudabilă umilință. Dar sunt ei, înțeleg istoricii, stăpâni măcar pe propriul lor trecut? Câțiva dintre cei mai de seamă istoriografi contemporani francezi, răspunzând unei solicitări a colegului lor, Pierre Nora, directorul „Bibliotecii istoriilor“, excelentă colecție a Editurii Gallimard, s-au aplecat asupra istoriei propriului lor trecut, asupra propriului lor demers istoriografic. Eseurile de „ego-istorie“, reunite și publicate recent de Pierre Nora, sunt nu numai autobiografii ale acestor istorici, ci recompun, ca într-un mozaic, tabloul principalelor tendințe, curente, momente ale istoriografiei franceze din secolul nostru.

Istoriografie dominată – după cum ne-o demonstrează aceste eseuri - de ceea s-a numit „Școala Analelor“. Oponându-se școlii pozitivistice care dirijase destinele istoriografiei franceze în ultimele decenii ale secolului al 19-lea, ca și în primele decenii ale secolului nostru, istorici precum Lucien Febvre, Marc Bloch și Fernand Braudel au făcut, cu începere din 1929, din revista *Les Annales d'histoire économique et sociale*, și mai cu seamă după cel de-al doilea război, când revista ia denumirea *Les Annales – Économie, Société, Civilisation* – , platforma științifică a unei reînnoiri a disciplinei lor. Curentul novator inițiat de ei neglijează evenimentul istoric, istoria evenimentială și se apleacă exclusiv asupra proceselor de lungă durată; deplasează atenția de pe istoria politică spre cea economică, a organizării societății, ca și spre mutațiile lente ale psihologiei colective. Îndeosebi în anii 1950-1960, colaboratorii *Analelor* defrișează terenul geografiei istorice, al istoriei economice, al demografiei istorice. În anii '70, ei explorează tot mai mult domeniul istoriei mentalităților.

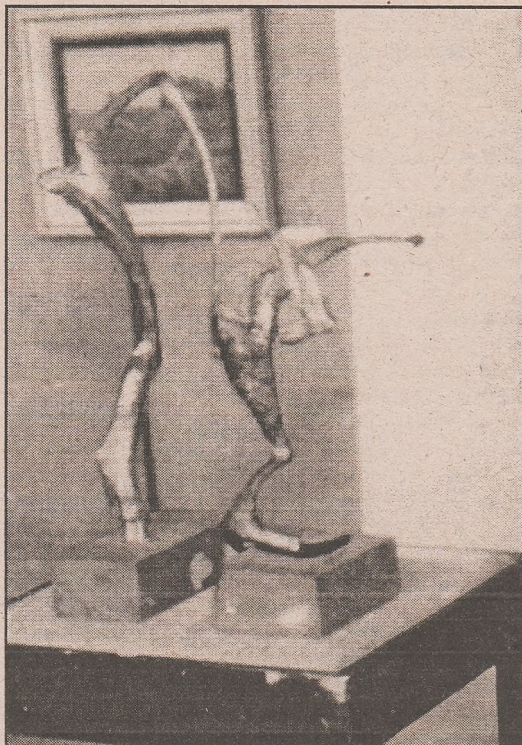
Se poate afirma – după o jumătate de secol de cercetări – că spiritul *Analelor* a ajuns să marcheze opera celor mai mulți istorici ai Franței din acest secol. Și nu numai ai Franței.

Desigur, nu toți cei ce participă la alcătuirea prezentei culegeri de „ego-istorie“ aparțin acestei școli, dar toți sunt fie continuatori direcți, fie înrâuriți (uneori indirect, chiar și prin opoziție) de această mare școală.

Părinții fondatori ai școlii *Analelor* au murit cu toții, ultimul dintre ei, Fernand

Braudel, nu prea demult. „Noua istorie“, denumirea pe care o lansau, în 1978, câțiva din reprezentanții generației a doua a acestei școli, e departe de a mai face unanimitatea în lumea istoricilor. Jacques Le Goff, Le Roi Ladurie, François Furet, ca și Georges Duby, cu toate lucrările lor prestigioase, nu ne pot face să uităm opera unor Philippe Ariès sau Henri-Irenée Marrou, care nu au aparținut echipei *Analelor*. Pe de altă parte, putem observa, în ultimii ani, și în privința aceasta *Eseurile de ego-istorie* sunt deosebit de semnificative, o cotitură hotărâtoare, mărturisită de protagoniști, în evoluția istoriografiei aparținând vechii echipe. Ei par să regăsească drumuri pe care nu le bătuseră, ba chiar le evitaseră cu grijă până acum. Astfel, ei redescoperă virtuțile hulite ale istoriei evenimentiale, ale istoriei politice, ale biografiei istorice. Renunțare, întoarcere la poziții mai vechi? Mai curând o înțelegere mai largă a fenomenelor istorice prin părăsirea radicalismului îngust al fondatorilor *Analelor*, o căutare de noi sinteze.

În evoluția aceasta, cu meandrele, cu eșecurile, cu succesele ei, câte o experiență originală, personală, profundă, are uneori o valoare determinantă. Iată, de pildă, cazul celui mai prolific dintre istoricii francezi de azi, Pierre Chaunu. Dacă a devenit istoric, este pentru că a fost, cum spune el, „fiul celei moarte“.

Pierzându-și Mama puțin timp după naștere, crescut într-un mediu ermetic, închis, alcătuit exclusiv din oameni în vârstă, Chaunu este obsedat de visul unei resurecții integrale a trecutului. Dar nu poate să retrăiască momentele trăite, decât încercând să anihileze clipele trăirii sale actuale. Misterul timpului, al memoriei, îl fascinează încă din copilărie.

Istoria începe pentru el dincolo de linia turbure marcată de primul război mondial și de moartea Mamei, pe care n-a cunoscut-o decât din amintirile altora. Având pasiunea povestirilor, el va încerca, întrucâtva asemenea lui Herodot, în vechime, să reconstituie câmpul celor netrăite de el, în prelungirea celor ce continuă să trăiască în jurul lui. Ca istoric, va porni de la descrierea unei conjuncturi economice din secolul al XV-lea, și va ajunge, prin analiza fenomenelor de creștere economică, de circulație mondială, de evoluție demografică, la o extindere și o diversificare tot mai mare a spațiului istoric explorat de el. Istoric aproape exhaustiv al Castiliei, devine mai apoi istoricul Americii de Sud în timpul colonizării spaniole, de unde trece la barocul european, la Secolul Luminilor. Obsedat al morții ca și al resurecțiilor, se scufundă în istoria privită prin testamente a burgheziei. De la analiza economică la cea a sensibilității, de la istoria serială la cea „totală“, „fiul moartei“ vrea parcă să învie din morți o întregă omenire.

Asupra operei lui Raoul Girardet planează o altă umbră, aceea a războiului. „Timpul copilăriei mele – își începe acest istoric eseul de ego-istorie – era acela în care monumentele eroilor din satele și orașele Franței erau încă noi.“ E vorba de monumentele eroilor din primul război mondial. Prezența acestor simboluri ale morții într-o conflagrație istorică îl fascinează pe Girardet în copilăria sa. Vocația sa va fi aceea a istoriei militare. De aici lucrările sale privind evoluția sentimentului național și, mai apoi, istoria mitologiilor politice în Franța modernă.

Le Goff e dominat de imaginea paternă. Căutând să-și înțeleagă părintele, află în marele său caracter ca și în modestul său destin un anume sens al epocii, importanța unui tip de mentalitate și de comportament, determinat de istorie. Trecutul, chiar și cel îndepărtat, i se pare prezent; acest „trecut-prezent“ nu va înceta să-l fascineze. Sub suprafața istoriei – „spuma sângeroasă“ – cum o numește el, caută straturi mai adânci. Știe preabine că suntem pradă unor iluzii ale memoriei, că privind în trecut suntem dispuși să acordăm o importanță majoră unor fenomene dramatice, de pildă războaielor, dar chiar și un asemenea fenomen sau proces spectaculos urmează mai multe modele, după aria sa geografică, durata, modalitățile și mai ales condiționările sale, deci nu e un fenomen „prim“, determinant de sensuri noi istorice, ci un fenomen secund supus determinărilor multiple. Istoria pe care a crezut-o, mărturisește el, prea multă vreme inevitabil crudă, își ascunde și revelează semnificațiile în procese lente, mai puțin spectaculoase. Dacă adăugăm la influența modelului patern, pe aceea a unei mame foarte credincioase, catolică practicantă, cunoscând sensul suferinței și al sacrificiului, vom înțelege direcțiile pe care le va lua cercetarea istorică a lui Jacques Le Goff, în marile sale lucrări închinat Evului Mediu, „nașterii Purgatoriului“, „imaginarului medieval“.

ion stratan

Lipsa de Casă
acum, lui Cristian Popescu

1
Cărți interzise

Ca și cum aş vedea sfârşitul
războiului, cu ai mei, le deschid

Cuvintele noastre

Soare agăţat de semnul întrebării
despre tehnică, despre mijlocul rece
al unui vânt care nu mai adie

Singur, îmi apare un tu al meu
care trece

Schimbare a unui sfârşit
de anotimp cu un sfârşit de timp

2
Ne-am întrebat de atâtea ori, încât
Un spaţiu vizibil s-a aşezat
Între noi și cuvintele noastre

Cele de sunet, cele de literă

Se desprind norii, cum cuvintele
se desprind de sentiment și încep
să însemne

Ici un copac, acolo apă, dincolo
un dincolo

Privirile reci nu le-au îngheţat
Frigul nu le-a sfărâmat oasele

Acum, ca un miel fără bumbi
Încearcă să meargă pe gheaţa
timpului

3
În spate ce văd – trăsăturile
oaselor noastre în căutare de

post, de adăpost, de pod

În spate ce văd – privirea
care nu are filă pe care să
se întindă

Sufletul, ca un ghem de arpentor
nu mai măsoară nimic

Poate privirile care nu se vor mai
încălzi niciodată
Îți vor rămâne așa, ca două cuie
de gheaţă bătând la poarta legii tale

Și înţelegii

4
Singur – ce văd – singurătatea
altora mai largă și mai bravă

Înima s-a spart, timpul ce-o leagă
de ochi e distrus

Cuvintele nu mai luminează în
întuneric
Cuvintele nu mai luminează la lumină

Lumina nu mai luminează la cuvinte
Nici întunericul nu le mai
întunecă,
dar fără folos.

5
Aici am găsit loc pentru Casă
Jumătate Cuvânt, jumătate Masă
Jumătate Biserică

Aici pe poiana acestei foi
Pe care mi-o smulge vântul

nu pot să o țin

Mai aveam de
adăugat
ceva?

existat un curent sau o școală istorică marxistă
autonomă, independentă de marea mișcare de
renovare istoriografică a **Analelor**.

Câțiva istorici izolați – un Pierre Vilar, un
Albert Soboul, un Georges Lefebvre au putut
încerca o aplicare a materialismului istoric în
căutările lor. Dar poate mai simptomatice
pentru influența – în anii de după al doilea
război – a marxismului asupra istoricilor
francezi, decât lucrările acestora, este fascinația –
treacătoare adeseori – exercitată de
ideologia marxistă asupra celor din sfera
Analelor. Firește, ei nu puteau accepta
naivitățile presupus științifice ale raportului
simplist dintre „infrastructură” și „suprastruc-
tură”. După Pierre Nora, istoricii francezi ar fi
„asimilat” marxismul evitând impasurile
intelectuale ale metodelor și instrumentelor
materialismului istoric. Nu cred că lucrările
istoriografilor prezenți în **Eseurile de ego-
istorie** (cu excepția lui Agulhon) ar justifica o
asemenea „asimilare”. Desigur, e o deosebire
profundă între atitudinea critică moderată față
de marxism a unor DUBY sau Le Goff și opo-
ziția ideologică totală exprimată de Chaunu,
Girardet, Rémond. „În moderația” celor dintâi
se poate remarca nu asimilarea marxismului, la
care ei ar fi procedat, ci indiferența lor profun-
dă la această ideologie, cu toată tentația pe care

ea o reprezentase într-o anumită epocă, din
fericire revolută. Ceea ce este și mai simpto-
matic pentru moartea ideologiei marxiste este
însă virulența critică a unui fost comunist,
precum Agulhon, la adresa rățăcirilor sale
trecute. După ce mărturisește că, în 1950, tânăr
istoric, avea poftă mai degrabă să militeze
decât să cerceteze, Maurice Agulhon face
procesul acelor ani, punându-se pe sine pe
banca acuzațiilor. Făcând aluzie la medievistii
(cum sunt DUBY sau Le Goff) care n-au prea
fost „jenați” de Marx, căci acesta nu s-a
amestecat în istoria medievală, explică de ce el,
preocupat de secolul trecut ca și de al nostru,
are o iritare continuă împotriva „bătrânului
maestru”. „Căci fac parte dintre aceia – declară
el – pe care moștenirea sa dogmatică i-a atins
cel mai direct”. Deci nu asimilarea marxis-
mului, foarte superficială, ci depășirea lui –
uneori ușoară, alteori dificilă – caracterizează
istoria istoriografilor francezi din timpul
nostru.

De pe promontoriul înaintat al veacului lor,
aceștia interoghează trecutul, supun intero-
gației – în **Eseurile de ego-istorie** – propriul
lor trecut. Căci, cum spune unul dintre ei,
Georges DUBY „privirea îndreptată spre trecut
permite să ne ascuțim privirea pe care o
îndreptăm spre lucrurile lumii actuale”.

RIA

Explorările sale, în ceea ce numește el „un alt
Ev Mediu”, ajung la tabloul coerent al unei
antropologii medievale. Dar „trecutul-prezent”,
această perspectivă a viziunii istoricului,
îl ajută să urmărească liniile modelelor antro-
pologice medievale în epoca modernă, până în
secolul al XIX-lea. Istoriile ale miraculosului,
ale visului, ale imaginarului, ca și ale unor
elemente „populare” constituie asemenea
extinderi ale cercetării „medievalului”.

Eseurile de ego-istorie pun așadar în
lumină importanța experiențelor personale,
intime ale istoricilor, în determinarea orientării
cercetărilor lor. Cu toată diversitatea acestor
experiențe, înrădăcinarea în actual, în
contemporan, a demersului istoric este vădită.
Mai mult decât oricând, istoricii francezi din
ultimele decenii au pornit în expedițiile lor în
trecut dintr-un prezent pe care nu puteau să-l
uite. S-ar putea spune că însuși „trecutul” lor
era o proiecție a unui prezent ce nu se lasă pus
în paranteză. Deloc pasești, nevoind nici-
decum să evadeze dintr-o actualitate obse-
dantă, ei caută în trecut explicații, sensuri,
răspunsuri la întrebările prezentului lor. Astfel,
René Rémond e pasionat de istoria imediată.
Marea sa lucrare, **Dreapta în Franța**, este un
model – devenit clasic – al istoriei contem-
porane. El definește „centrele preferențiale” ale
cercetărilor sale ca aparținând unor date
permanente (deci perfect actuale, căci intem-
porale deși înscrise în timp) ale existenței uma-
ne. Pornind de la istoria relațiilor diplomatice,
foarte strâns legate de circumstanțe temporale,
ajunge să-și propună teme istoriografice inde-
pendente de vicisitudinile timpului, precum: o
istorie a prieteniei, a fricii, a iubirii materne.

Mai puțin solicitați de permanențele
condiției umane decât René Rémond, Michelle
Perrot sau Maurice Agulhon sunt nu mai puțin
magnetizați de contemporaneitate. E adevărat
că amândoi traversează o destul de lungă peri-
oadă din istoria contemporană, angajându-se în
diverse campanii care îi duc de la fervoare, prin
compromisuri, la recunoașterea erorilor, căci în
„lupta” lor ei devin victimele unei viclenii
hegeliene a istoriei. Michelle Perrot e marcată
de angajarea ei în ceea ce credea ea că trebuie
să fie „lupta muncitorească”, mai apoi lupta
pentru emanciparea femeii. Agulhon este și el
un istoric ce-și orientează cercetările în funcție
de luările sale de poziție politice. În studiile
sale, politicul – partidele, simbolurile, forțele
electorale, mai puțin ideologiile – joacă un rol
precumpănitor.

Tocmai cazurile acestor doi istorici –
Michelle Perrot și Maurice Agulhon – ne în-
deamnă să ne oprim asupra rolului jucat de ma-
terialismul istoric asupra influenței marxis-
mului în istoriografia franceză contemporană.
Aproape toți participanții la această culegere
de eseuri recunosc anumite raporturi particu-
lare, îndeosebi în anii '40 și '50, cu marxismul.
Singur, Maurice Agulhon a fost membru – și
încă activ – al P. C. F. În 1988, nici unul din
istoricii amintiți nu mai întreține nicio iluzie cu
privire la ideologia, ca să nu mai vorbim cu
privire la practica marxistă. În Franța n-a

ion chichere

Peisaje în aurolac

în gura aburită a canalului
apune steaua
în punga de nylon
cad dinții diavolului
cu măști asurzitoare
se cască strada în
epoca de tablă
șobolanii roșii aleargă
printre dughene în
dimineața de hamburger
în roua de sifon
în ediții speciale
minerii compun soarele
pe culmile disperării
voi colinda în metrou
purtând victorios deasupra capului
o bășică de porc.

Cântând

din propriira-mi placentă
mi-am făcut cimpoi
și osul brațului
mi l-am găurit cu burghiul
și i-am scos măduva

unde cândva a bătut inima
acum e aer
aer cântând

Elși împotriva vântului

1
o umbră îmi este sufletul,
pustie inima a rămas
cu ușile deschise și fără glas.
nici o fereastră,
totul invadat de durere,
o rază se strecoară printre frunzele grele...
singurătate, suspin
vântul împrăștie venin...

2
soarele a tăiat ziua-n două
frunza se odihnește
în rouă

3
... a început să plouă
stropii sunt lacrimile mele

inima crin de ghiață
primește un cuvânt de lumină

mă topesc și fiecare picătură de rouă
este un nor de sânge

4
dintr-un boboc alb pătat
cu sânge
a înflorit trandafirul

lacrima ia forma unui izvor
ochiul de apă se îmbină cu roșul
pe o petală albă bulgăru de rouă
este îmbătător
iar spinul ce stă în sânul lemnului palid
înflorește între două culori

5
ai lăsat urme
ca o lacrimă pe un obraz de var
ai aprins în mine focul dragostei,
aceste versuri suspină...
păstrează-le ca o lumină

Diziune IX

cineva stă în cap în pământ
pe tăpile lui altcineva stă în picioare
brațele lor sunt desfăcute
și în fiecare mână țin câte-un soare

doi sori sub pământ
și doi sori deasupra
luminează ce am văzut
și patru lune între tăpile lor
încheagă alt început

un hexagon închide pătratul
marea uscatul.

Fizes

ah, Dumnezeu spală norii,
ca pe niște rufe albe
îi întinde pe raze de soare,
vântul adie ușor
vârful porumbului se clatină
nicipând n-am să mor...

este în mine un suflet limpede
și o mirare atât de fericită
că nu îndrăznesc să mă mișc
din iarba-nflorită

glasul lumii este atât de departe
încât cuvintele pot fi oricum
lanțul fântânii cântă-n amiază
viața e fum...

Oglinda

forcepsul scoate ochiul
din fotografie. din hârtia decolorată
a verii curge sânge. din cer cade
o ploaie de sânge și burlanul
ca o venă groasă gâlgâie și se zbate
pe gâtul zidului
vârsându-și sângele în pământ

pleoapele morților s-au năclăit de sânge
și vederea lor s-a împotmolit
în somnul nostru. o construcție abilă – memoria
pe schelele amintirii – lăsându-ne în urmă
ca pe niște pereți neterminați

nebulia are gustul tău de sfântă stricată
jocul purității jucat de o fecioară. o identitate
dublându-se din cauza perfecțiunii
un abis contemplându-se în oglindă. de fapt
însăși oglinda – vopseaua neagră și argintul
ca o singură suprafață

și forma de fluture a luminii
și forma de floare a luminii
mâncându-se una pe alta
în afara memoriei

h. grămescu

Spaimă

Deasupra noastră stau încruntați
Idolii răi ai nopților negre.
Nouă ne-au fost uciși zeii adevărați,
Li s-au sfărâmat statuile întregre.

Înfricoșat de propria-mi moarte,
Nu mai știu nici măcar să strig
Că toate au plecat în altă parte,
Că mi-e silă, și foame, și frig.

(1987)

Încă nu

Spre slăvirea lui V.Voiculescu

După-atâta cale pasul mi se curmă.
Rătăcit de turmă, am rămas în urmă.
Am rămas în urmă ori sunt prea departe
Pe o altă cale, dincolo de moarte?
Nu se mai aude nici un lanț de fier.
Poate, cine știe, mă îndrept spre cer.
Poate e aproape strălucitul jeț
Unde mă așteaptă ultimul județ.
Acolo, în țara-naltului azur,
Suie numai drumul spiritului pur.

Dar eu nu știu încă zborul prin văzduh,
Încă mai sunt carne, încă nu sunt duh.

(1988)

Dor înalt

Mi-e dor de tine, Doamne din pruncie,
La care mă-nchinam în orice seară.
Știam că stai de veghe-n tindă-afară,
Lumină nevăzută, însă vie.

De boii noștri, de găini, de câini,
De tot ce-aveam pe băătăura noastră,
Se îngrijea privirea ta albastră
Și mila tămâioasei tale mâini.

Știindu-ți duhul blând deasupra mea,
Nu mă-ncerca urâtul și nici frica.
De mână cu bunicul și bunica,
Suiam spre rai pe-un fir înalt de stea.

(1988)

Toamnă

Vânturile dinspre munți scutură paltoanele.
Prin vecini, oftând, la nunți, plâng acordeoanele.
O mâhnire fără leac sufletu-mi cuminecă.
Mi-o aduce – din ce veac? – trista mea duminecă.
Tremură-ntr-un vârf de plop spaimel-me, mi,

ascunsele.

Nu știu cine, cu ce scop, necăjește frunzele.
Gândurile-mi se fac ghem. Pân'la darul nașului,
Chiuie și răd și gem visele orașului.
Orășenii stau la rând, pâinea să și-o capete.
Au să cadă în curând foarte multe capete.

(1989)

Galania albastră

Doamne, ce frumos era! Seară de seară, pe la
amurg,
Începeau să zboare pe deasupra noastră cetele
îngerilor.

În fruntea lor, călare pe un armăsar murg,
Galopa tămăduitorul tuturor înfrângerilor.

Noi, supraviețuitorii nenorocirilor contemporane,
Îngănam imnunile neprihănite.

De sub cununile de spini, de pe crucile pe care
fuseseră țințuiți în piroane,
Martirii reînviau sub privirile noastre uimite.
Doamne, murmuram, rugându-ne celui fără de
moarte,

Apără neamul nostru și ajută-l să suie
Către împărăția ta care nu mai e departe
Și către care pășim cu tăpile smulse din cuie.

Niciodată n-a mai fost și nicăieri pe lume
O sărbătoare ca această! ne șopteam între noi.
Și biruiam numai cu cântece, rugăciuni și glume
Puterile răului care ne împingeau înapoi.

Teorie și practică

de CLAUDIA ENE

Iteorie și practică sunt doi termeni care au atât accepții filozofice, cât și accepții comune și ar fi interesant de văzut cum au fost ei subordonați, prin abuz, dogmei comuniste vulgare. Dincolo de filiera prin care i-am împrumutat, aceștia vin din limba greacă (ca majoritatea termenilor filozofiei occidentale), **theoria** și **praxis**, unde însemnau „privire, speculație, contemplare, viață contemplativă”, respectiv, „acțiune, activitate”. În diversele teorii filozofice, au căpătat tot soiul de semnificații, în legătură cu doctrina în care au fost incluși. La rândul ei, concepția marxist-leninistă a făcut o distincție netă între aceste noțiuni, le-a formulat, după obiceiul ei, în termeni antagonici, situând practica deasupra tuturor preocupărilor umane. Aparent în concordanță cu aceste idei, limbajul activist a folosit și el cuvintele în discuție, însă mult mai prolix și mai ilogic decât mentorii lui teoreticieni, una dintre creațiile lingvistice ale discursului activist este faimoasa sintagmă **împietirea teoriei cu practica**, un nonsens făcut să lovească, de fapt, în gândirea speculativă, căci orice abstracțiune valabilă are la bază fapte concrete și se poate aplica, ulterior, realității. Mesajul acestei lozinci nu este atât de filozofic precum vrea să pară, ci reprezintă doar un eufemism al ideii că nimeni nu are dreptul la gândire speculativă pură, toți trebuind să fie într-un fel sau altul productivi. Mai nou, și ca un ecou al acestei concepții inculcate adânc în mintea vorbitorului, a apărut lozincă **noi muncim, noi nu gândim**, în care **a munci și a gândi** sunt opuși artificial după modelul dihotomiei teorie/practică. **A gândi** este asociat cu **teorie** (termen considerat peiorativ abstracțiune goală), iar lui **a munci** îi corespunde **practică** (cuvânt văzut pozitiv: fapt concret care stă la baza productivității). Completează seria antagonismelor lingvistice (și nu numai) perechea antonimică **productiv/neproductiv**, cuvinte atât de cunoscute din sintagmele „sector productiv”, „sector neproductiv”. Ceea ce amplifică absurdul acestor formulări este faptul că ele au fost sau sunt făcute de teoreticieni care, conform raționamentului lor, se înscriu ei înșiși în sfera teoriei, a gândirii, a neproductivității.

Ca o culme a absurdului și, în același timp, a disprețului pentru ceva care te umilește, noțiunea de cunoaștere a fost și ea „reinterpretată” și s-a ajuns la concluzia că există o **cunoaștere teoretică** și una **practică**, deci poți avea despre un lucru atât **cunoștințe teoretice**, cât și **practice**. Ceea ce reprezintă un alt nonsens pentru oricine are prezent în minte că termenul **cunoștințe** se referă la „totalitatea noțiunilor, ideilor, informațiilor (care nu sunt decât abstracțiuni) pe care le are cineva într-un domeniu oarecare”. De aceea, pretențioasa formulare „cunoștințe practice” pentru „deprinderi” mi se pare un abuz lingvistic, provenit din constrângeri ideologice. Pare evident că accentuarea acestor opoziții a fost posibilă doar în cadrul mai larg al dogmei comuniste vulgare, din necesități propagandistice. Reconsiderarea acestor termeni ar putea să se facă nu prin anularea opozițiilor dintre ei, ci prin revederea conotațiilor negative care li se asociază artificial sau, uneori, prin abuz.

despre...

Versuri ardelenesti

de AL CISTELECAN

Indată după decembrie '89 mai vechea și stăruitoare pasiune pentru vers a lui Gheorghe Păcurar a început să se concretizeze editorial. Abnegația sa a acoperit intervalul cu trei plachete: **Floarea singuratecă** (Casa de editură „Alpha”, Târgu-Mureș, 1990), **La noi, în Ardeal și Cântecul reîntregirii** (ambele la „Tipomur”, în 1992 și, respectiv, 1995). Volumele sunt unitare până la monotonie în registrul stilistic și redundante până la sașietate în cel tematic, mergând de la distileria melancoliei la mesianismul prețios. Gheorghe Păcurar are o inimă ce bate pentru țară, în cadențe patetice, și una ce bate pentru sine, cu un puls al nostalgiei abia perceptibil. Versurile sale cultivă – nu atât ostentativ, cât sincer – un ardelenism ce trece de la accesele de pietate la cele de entuziasm și de la șoaptă și murmur la chiotul militant. Ele trăiesc într-o retardare transformată în opțiune, rotindu-se sfios în jurul temelor și atitudinilor impuse de tradiția ardeleană a liricii de plai. Poezia lui Gheorghe Păcurar e una de dinainte de metaforă, bravând până la risc în simplitate și doinind în umbra clișeelelor cu o religiozitate calofilă ce nu se sfiște, nici ea, de anacronism. Pietatea lui mitologizează, încercând să reaprindă un fior din rămășițe blagiene și din cultul martirilor, într-o tentativă programatică de sacralizare a Ardealului: „/.../ La noi, în Ardeal./ Pe plai mioritic./ Se mai aude și azi/ Buciumul lui Iancu./ Ca o chemare sfâșietoare/ A suferințelor îndurate/ De atâția martiri./ La noi, în Ardeal./ Veșnicia/ Se citește/ Pe chipul blând/ Al oamenilor/ Și în cântecul melancolic/ Al Izvorului” (**La noi, în Ardeal**, volumul omonim). Alteori, același impuls sacralizant, de exaltare a Provinciei, se bizuie pe o retorică emfatică, pietatea luând calea grandilocvențelor verbale: „Un colos de granit/ S-a ridicat spre cer./ La Târlișua./ Ca o coloană a veșniciei./ A simțirii românești./ În noaptea/ Când cerul a trimis/ Spre pământ/ O ploaie de stele/ Strălucitoare./.../” (**Rebreanu**, același

volum). Meditațiile lui Gheorghe Păcurar ating un fel de prerafaelism din exces de naivitate, din iluzia că prin convenția „vers” totul se transfigurează și se densifică: „/.../ A trecut./ Peste noi./ Tăvălugul necruțător/ Al timpului./ Sfărâmând/ Tot ce a fost/ Mai frumos –/ Speranțele./ Idealurile/ Și bucuria/ De-a ne crede/ Mereu tineri” (**Timpul**).

Oricât de periculoasă, această iluzie produce și în ultimul volum, de altfel nedespărțit cu nimic de celelalte. Gheorghe Păcurar pune pe vers cam tot ce crede de cuviință, fără a se speria de locul comun: „Ciudat/ Este omul./ Cu trebuințele lui./ Pe de o parte/ Însetat/ De bogățiile/ Pământului./ Pe de altă parte/ Însetat/ De aspirațiile ideale.” /.../ (**Dilema**). O asemenea transparență fatală, ce nu se joacă, ci chiar cultivă simplismul, e, de altfel, asumată ca un fel de poetică: „.../ Să nu deslușiți/ În cuvintele/ Mele/ Cine știe ce/ Taine./ Pentru că eu/ Vă păcălesc/ Cu aceste mistere/ Aparente” /.../ (**Vânătorul de himere**). Cu siguranță însă că primul păcălit este poetul, prea furat de inocența compunerii. Crizele „dramatice” ale retoricii sale devin, astfel, simple învățări stridente ale limbajului: „Baierile lumii/ S-au rupt./ Înaintăm bezmetici/ Și orbi/ Prin șuvoaiele/ Istoriei./ Fără să bănuim/ Vulcanul din suflet/ Răbufnind./ Nu vreau nimic/ Nu mai vreau/ Nimic./ Din trâmbițele/ Destinului./ Care m-au desfigurat/ Ca om./ Dar mi-a rămas/ Simțirea” (**Un strop de iubire**...). Ca un bun ardelean, Gheorghe Păcurar agită (și uneori chiar zgâlțâie) struna militantă, dar și aici el se lovește de o fatalitate implacabilă. Cursul său scurt de istorie pune în conflict total bunele intenții cu minimele exigențe poetice: „/.../ Dușmani feroși/ S-au abătut asupra noastră/ Căutând cu disperare/ Să ștergă totul în cale./ Dar s-au poticnit/ Ca de un zid./.../ Ce s-a întâmplat mai apoi/ Lumea Orientului/ A adus cu ea/ Nepăsarea/ Și dezbinarea/ A luat proporții nebănuite/ Și-asistăm azi/ La teribila vrajbă românească/ Ce ne tulbură sufletul./.../” (**Vrajba românească**).

În căutarea poeziei (III)

Fatalități organice și nu numai

de DAN-SILVIU BOERESCU

1. **Ruxandra Cesereanu** – trei volume de versuri în doi ani? Asta înseamnă, desigur, că poeta brună din Cluj („Dark Lady of Napoca”) are de comunicat omenirii nu puține trăiri fundamentale. Bunăoară, faptul de a se afla mai mereu în **Zona vie** (Ed. Dacia, 1993) a poeziei: „Femeia nu poate./ Peștele inimii ei nu măi respiră/și solzii lui se înroșesc la lună./Ea își ucide mașina de născut./coapsele îndrăcite până la cer./noaptea și zilele sfârțecate“ (A șaptea femeie. Ucigașa). De la Cretina deliciilor („coapse paranoice/și sâni de anticar/.../perna ta miroase a Emma Bovary./a Sfântul Augustin/pe vremea când era păcătos prăfuit“), trecând printr-un **Bestiar** suprarealist („între sâni /și pe frunte/ stă înfipt/un fluture mistic“), se ajunge oniric direct în... **Grădina deliciilor** (Ed. Echinoc, 1993), în care – vorba prefațatorului Adrian Popescu – găsim, pe urmele lui Hieronymus Bosch, „ceva din atmosfera fantastic-sumbră a fanteziilor picturale străbătute de înfiorări malefice“. Ecouri din Sylvia Plath („Tată, prin sângele meu se zvâcolească visele tale de împărat ucigaș“ trimite, oarecum, la acel faimos „Daddy black - shoe“) se împletesc cu influența mai profundă a unei autoare logodită pe vecie cu ontologicul încrâncenat, cum e Angela Marinescu a noastră, invocată, într-un motto din volumul anterior, cu a sa definiție a **Demente**-lor: „sinuciderea este o floare /este puterea“. (Îmi amintesc o noapte frankensteiniană de la Piatra Neamț, în care – în fața a 13 scriitori adunați în jurul mesei de spiritism organizată de Daniel Corbu – doamna Angela Marinescu a ținut un impresionant discurs despre suicid; concitadinul Ruxandrei Cesereanu, Mircea „Zizi“ Petean, poate confirma.) Fetița precoce, rămasă singură peste noapte în grădina lui Bosch, face însă aici din simbolistică o preocupare excesivă pe linie metatextuală: „și câte vorbe negre, aspre, pe zidul ceasornicării./ miroseau cuvintele fără stăpân./ ce crude, ce calde erau./ stăteau în gâtjej așezate pe vine“ ș.a.m.d. (**Printre orologii**). Dacă e să fac, la rândul-mi, exces de sinceritate, trebuie să mărturisesc că nu mi-a plăcut deloc nici violentul **antimanifest** cu care se încheie cartea: „Și înlăuntrul cerului de fier./ luna perfidă mi-amușină trupul./ zac violată-n sicriu de zenit./ veniți, mă bociți, împărați preagheboși“ (**Zare stearpă**). De plăcut, mi-a plăcut însă acea **Cădere deasupra orașului** (Ed. Transpres, Sibiu, 1994), care este o „rătăcire“ deloc sentimentală prin bisericile-fascinante din Cluj, patronul halucinanței fiind acea „figură esențială care încarnează Evul Mediu“ – **regele Mathias** (o grafie anume aleasă pentru disperarea contemporanilor funarioți). Drumul de la **femeia-scrib** la **femeia-cruciat** este parcurs, de această dată, cu mult firesc și chiar cu o jucată grație a ingenuității de către Ruxandra Cesereanu, pe care autoironia redobândită o transformă post – modern (chiar nouăzecist, dacă nu se supără autoarea) într-o inspirată **femeie gonflabilă**: „În cărțile de joc dama de verde/ cheală, naivă, cotropitoare./ ești fiica celei care l-a izbăvit pe Cassanova./ păpușa

mecanică./ ești sora de caritate a bărbajilor cruzi/ într-un război de trișori./ Marie Magdalenă de sipet./ tu nu ai visuri și nu poți să muști/buzele iubitudii de ocazie./ nu te miști printre cratițe ca orice femeie./ Mireasă, ți-aș spune, dacă n-ai fi păcătoasă./ Aici, un poet senzual și-ar tatua pe sân/ o poezie cu piele de om“...

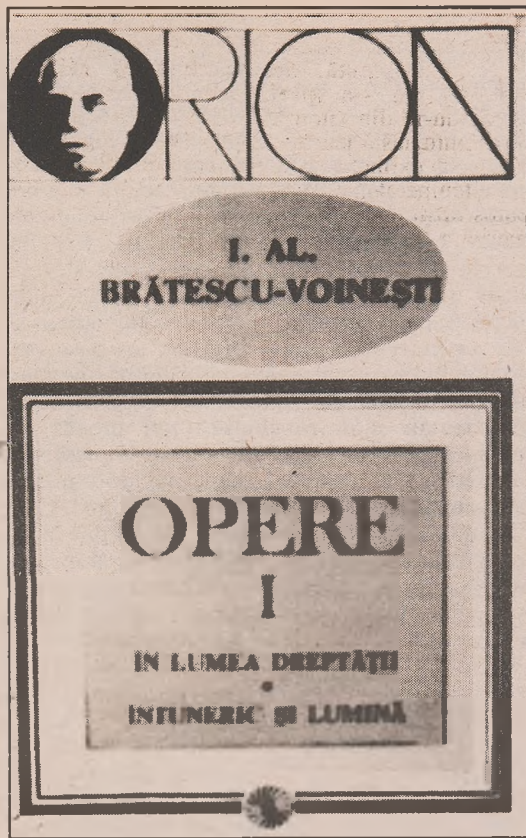
2. **Judith Mészáros - We All Live In A Yellow Submarine** (Biblioteca Euphorion, Sibiu, 1994). Apelul desuet la Beatles (pick – up-ul hărăie ușor!) ne introduce într-un univers ficțional delicat – parcă ar fi camera cu jucării a unui copil cumințe, chiar prea cumințe. În fapt, aproape că nici nu există jucării, ludicul e doar o convenție: „măinile noastre dormeau înspre stânga, picioarele-n spre dreapta la mijloc/ pieptenele și călimara“. Anna Frank captivă pe Nautilus?

De ce nu, un mic gulag sentimental („nimic mai important decât înșurubarea corectă a inimii în mijlocul/pieptului – avertizau difuzoarele, cu vocea lor unduioasă/ noi stăteam cuminți, fiecare în propria-i găoace, înșurubându-ne cu/atenție inimile albe în locul prescriș“), în care poeticul se naște conform ecuației **matricial + concentraționar = autoreferențial** („zi de zi scriam în jurnal câte-o literă, pentru tine/zi de zi câte-o cifră scriam și jurnalul creștea// jurnalul era nevădit, îl hrăneam cu porții mici, îngrijite din sângele/ meu cel uscat/ și jurnalul creștea“). Angoasa alienantă pe care o trăiește fetița (fără chibrituri) din povestea noastră are și o componentă erotică („pata de sânge aripa sexul refuzul“), contemplată cu o falsă detașare: „sexele noastre tăiate, decupate din trup/stăteau laolaltă făcându-și datoria fiecare/fără plăcere, fără păcat“. O posibilă explicație a frustrării ar fi aceea că în „aerul plin cu vocale (AAAAA/ EEEEE/ IIIIII/ OOOOOO/ UUUUU)“ nu mai e loc și pentru expresii articulate și bine orientate sintactic, cu ajutorul cărora s-a poată fi exprimate și sentimentele mai complexe și, eventual, mai vitale decât acelea care însoțesc refluxul însingurării ce împinge submarinul galben înspre 90 de grade latitudine nordică. Monotonie gelatinoasă a frigidității liber asumate împiedică vehiculul subacvatic să pătrundă în împărăția miciei sirene. Să mi se ierte vulgaritatea, dar... submarinul Dox stă la pândă!

3. **Rodica Draghinescu - Fiecare avem sub pat niște fotografii de care ne este rușine** (Ed. Marineasa, Timișoara, 1995). Cel mai frumos lucru din a doua culegere de versuri a poetei este, poate, titlul, dar cel mai **urrrat** este, fără nici un dubiu, grafica (aparținând lui Dan Ursachi). Punctul de culminație al lipsei de estetică este atins de versiunea chircit-epileptică a titlului pe pagina de gardă, noroc că prima poezie a volumului (**Fiu de hingher**) reușește să dea peste cap în mod fericit orizontul de așteptare, fapt explicabil și prin aceea că, slavă Domnului, „**TRENUL ACCELERAT 126 DIN DIRECȚIA TIMIȘOARA/BUCUREȘTI NORD/ VA SOSI ÎN GARĂ LA LINIA 7**“. Aceasta se întâmplă în pagina 8 și, deși în pagina 9 urmează un nou desen apocaliptic,

textele capătă, în continuare, o turnură din ce în ce mai inspirată, demonstrând că Mircea Mihăieș nu s-a înșelat nici de astă dată, oferindu-i din nou Rodicăi o prezentare superentuziastă pentru coperta IV a volumului: „Obsesia extincției și a distrucției, nihilismul cu greu temperat dau acestor texte o tensiune și un patos lipsit de sentimentalism pentru care poeta merită a fi învidiată...; excelează... în scoaterea plină de tensiune a sensului prim, barbar câteodată, al cuvintelor“. **Barbar, senzual, cânta cântăreața aceea târziu în garsoniera goală! Nici chiar televizorul nu mai vroia să pună în undă emisiunea literară preferată!!!** Aflată, așa cum afirmă postfațatorul, „în plin viraj spre o altă vârstă poetică“, autoarea operează acum cu o mai mare dexteritate printre reziduurile mustoase ale memoriei dintr-o „clinică de ginecologie“, selectând, cu obstinație, masochist (de aici, forța și curajul ei!), toate găurile negre ale afectivității: „Mi-ai spus te iubesc/ca și cum ai fi spus vreau ghiveci/ tinere dragostea e o chestie/de antrenament/ care nefăcut regulamentar/ chiar deformează o anumită parte a corpului/și acea parte a corpului/ continuă să crească sau să descrească/ devenind extrem de inteligentă sau proastă“. Din această neîncetată autoflagelare, ai putea crede că poeta își obține o anume satisfacție neconformă cu preceptele calpe ale moralei și, dacă ar renunța la micile prețiozități („adormit într-un fotoliu de plasmă“, „coadă de cometă/surpinsă la prima urină“ etc), ea s-ar putea legitima drept una din cele mai convingătoare preteesele (text-) amorului liber din lirica de azi. Nu o dată, violența versurilor ei te poartă către karma (după modelul rock-ului alternativ promovat de textele lui Florin Dumitrescu: „Ta-ti-a-nahh, Ta-ti-a-nahhh, /Tu mă duci către Nir-va-nahhh!“), fără haltele de ajustare pudibondă specifice poeziei „feminine“. Neocolind **Fatalități-le organice**, Rodica Draghinescu confirmă aprecierile de care s-a bucurat din partea unor figuri marcante ale generației 90 și nu numai: „am dat cu genunchii în vaza indiană/și domnișoara s-a deflorat de spaimă/lăsându-mi raze calde pe cearcăf“.

4. Pe cât de oribil era, datorită prezentării grafice, volumul Rodicăi D., pe atât de frumoase sunt cărțile-obiect ale lui **George Bocșa - Zi cu monsieur Godot și Compañero** (ambele la Ed. Thetis, 1993). Meritul este și al redactorului artistic (Horia Zava), dar acesta îl împarte cu producătorii hârtiei cretate, precum și cu Magritte, Dali, Munch, Cranach, Turner și Chagall. Riscul pe care și-l asumă astfel George Bocșa este imens: el riscă, destul de conștient, ca eventualii cititori să fie tentați să răsfoiască în grabă volumele sale în căutarea superbelor poze color, sărind grăbiți tocmai peste obiectul muncii sale. De asemenea, chiar în condițiile în care privitorul se transformă în lector, riscul este considerabil, întrucât cititorul poate sesiza imediat falia doctrinară dintre îndrăzneala suprarealistă a unora dintre reproduceri și relativul conformism duios al multora dintre poezii. E suficient să citești „Tremurul mâinilor Domniei sale/Mihai Eminescu/prin grădini“ și, dând pagina, să admiri un nud de Magritte, ca acest clivaj să devină mai mult decât evident. Ca să fiu drept, această dureroasă despărțire a apelor nu poate fi generalizată, fiindcă doar câteva pagini mai încolo „moartea recită din Rilke“ rimează destul de bine cu o Pietă a lui Dali. Totuși, pe ansamblu, elegantele cărți ale lui George Bocșa trimit destul de străvezii la personalitatea scindată a autorului, aspirația către senzualitatea necanonică a picturalului fiind în evident conflict cu educația și ideologia sa poetică. O cununie a acestor idealuri contradictorii găsim însă în ciclul foarte reușit de **Efecte picturale cu vierme**, din care nu pot să nu citez explicația sub formă de haiku a unei posibile metempsihoze culturale: „Surda rostogolire a merelor/pe pajiști/din vieți anterioare“. Cine știe ce se ascunde, de fapt, în reîncarnarea scribului post-modern??? Oricum, nu „George Coșbuc“ care „aude valea vuid sub gene arhaice“, ci, mai degrabă, Eschatologul care numără, cu o secretă încântare, „o gheișă, două gheișe...“

Prozele lui Brătescu-Voinești

I. Al. Brătescu - Voinești. Opere, vol. I, ediție îngrijită, note și comentarii de Teodor Vârgolici, prefață de Al. Piru, Ed. Grai și suflet – cultura națională, București, 1994, XVII + 243 p.

de MIRCEA ANGHELESCU

acum prea multă lume, este tenta naturalistă care colorează proza lui Brătescu-Voinești, așa cum atinge în proporții diferite proza mai tuturor autorilor din jurul anilor 1900, de la Macedonski la Delavrancea. Principalul vehicol al sentimentalismului său e tocmai o minuțioasă descripție a stărilor de spirit atingând patologicul, dacă nu în cauzele sale, cel puțin în manifestațiile derivate, în năluciri de pildă: „nu-l lasă o vedenie care i se ține cu îndărătnicie înaintea ochilor. E o singură ființă făcută din două. Iată: un trup mlădios... o rochie simplă, numai cu trei funte de culori vii, dar închise... dintr-un cuib de dantele iese o mână albă ce se întinde către dânsul... din alt cuib de dantele iese un gât încântător...” etc. (Două surori), sau în suferință: „toate lacrimile și mângâierile ei nu-l puteau împiedica de a se scula ca un nebun, de a se repezi în odaia ei și de a îngenunchia plângând cu capul în perna pe care stase capul ei...” (Pană Trăsnea sfântul), care este și ea la originea unor gesturi disperate, înregistrate cu pasiunea febrilă a martorului care e și participant implicat activ în drama desfășurată sub ochii lui: „Atunci nu s-a mai putut stăpâni... S-a repezit dincolo în curte... era lângă poartă... a apucat-o de piept și a început s-o scuture cu putere: «Ticăloaso!...ticăloaso!... ticăloaso!...»” (tot în Pană Trăsnea sfântul) etc.

Autorul are în vedere procesul de descompunere a lumii vechi, a claselor tradiționale între care boierimea este, bineînțeles, privilegiată, și prin fața cititorului defilează o lume de bolnavi, decrepita sau pe cale de a deveni, maniaci și depresivi care poartă în ei o nebulie liniștită ca o nostalgie înscrisă în datele genetice, coana Leonora care fabrică o alifie miraculoasă pentru ochi („iei un arici viu, mă-nțelegi? Îl bagi într-o oală smălțuită, umpli oala cu untdelemn și-l fierbi - trebuie să știi - până se topește ariciul...”), Radu Finuleț, lovit de moartea soției până la evadare din realitate („se uită la dumneata cu ochi mari, lipsiți de interes, de-ți vine să crezi că nu-și mai aduce aminte nimic...”), neena Antonache pe care l-a distrus patima cărților de joc, cu stări de delir rece („și punând mâna pe prăjiturile oprite pentru mama Uțica, începu să le frământă în mâini, să le frece cum freci săpunul când te speli... Na, neică, firimituri... na, neică, firimituri...”) și toți ceilalți dintre care se detașează crâncenul și tăcutul Marin Dorobanțu, ucigașul (cu voce? fără voce?) al maiorului care îi necinstise nevasta, toți aceștia surprinși în momente hotărâtoare ale unei evoluții invariabil dramatice, devenită explicită doar retroactiv și mai mult decât explicită, devenită inevitabilă, pentru că decurgea din codul genetic al unei eredități implacabile. Subtextuală în toate aceste schițe, tirania eredității este implicată conștient de autorul

care îi împărtășea colegului Mihalache Dragomirescu, în august 1898, un proiect unde „e vorba de unul care, habar neavând de teoria heredității – e fiu de nebun – și-i cade într-o zi în mână un articol despre hereditate” (Titu Maiorescu și prima generație de maiorescieni, 1978, p. 545). Nu altfel vede epoca Delavrancea, care înregistrează și el decăderea vechii boierimi și ridicarea noilor învingători, agresivi, lipsiți de cultură, de stil și de sentimente, cum sunt și la Brătescu-Voinești domnișoara Elena Melicescu și prefectul Alexandru Alger, persecutorii lui Pană Trăsnea... Interesant este și că autorul lucrează după metoda „experimentală”, făcând adevărate fișe de observație a eroilor săi, multe care apar în corespondență, în scrisorile către același Dragomirescu, dar abia câteva sunt utilizate pentru notele Din carnetul unui judecător (În lumea dreptății) și Din carnetul unui jurat (Întuneric și lumină); numeroase fragmente ale unor astfel de povestiri, mai ales reproduceri de depoziții, cu umorul și tragismul lor amestecate, figurează în aceste texte și ar fi putut îmbogăți notele celor două proze din ediție, unde totuși este abundent citat volumul de care ne-am folosit și noi: „Așa, rumânu la urmă iese afară din curte și-i dă un brânci: Fugi, muiere, cu pacostea de la casa mea! Ea, nici una, nici altă, ia bobocu dă cap și lip! îl lovește pe rumân în cap. Odată lip! Așa, hăst băiat, feciorul rumânului, se repede la gard și scoate un par și vreasă! una în cap. Ea a căzut în șanț...” etc. (idem, p. 543 - 544). Dincolo de „realismul” prozelor lui Brătescu-Voinești, care a fost discutat și de M. Zăciu, și de D. Micu, și este înregistrat și de prefața volumului, datorată regretatului profesor Alexandru Piru, cred că se poate vorbi în cazul lui Brătescu-Voinești de o adevărată viziune naturalistă a lumii, ușor deturnată prin aplecarea asupra unor subiecte miniaturale și discret colorată sentimental.

Fără îndoială că era timpul ca scrierile lui Brătescu-Voinești să fie adunate într-o serie de opere, cum este aceea pe care o îngrijește un vechi profesionist de calitate istoricului literar Teodor Vârgolici. Deși textele din volumul de față, cele care i-au constituit scriitorului capitalul literar propriu-zis, au mai fost reeditate, publicarea lor cu aparatul necesar (în special cel istorico-literar, căci acela de variantă este foarte redus) este binevenită; și mai importantă va fi apariția volumului al II-lea al seriei, care va cuprinde scrieri niciodată reeditate cum sunt eseurile cuprinse ulterior în volumașul În slujba păcii, amintirile de pescar și nu numai, articole ș.c.l. Va fi poate și un volum tipărit mai puțin meschin, căci acesta e destul de sărăcuț pentru o ediție de opere; efortul editorului și interesul cititorului merită mai mult.

Faima literaturii lui Brătescu-Voinești a făcut-o Titu Maiorescu, în felul său paternalist și autoritar, pentru că i-a oferit prețuirea publică a încercărilor din tinerețe, citite și îndreptate, după obiceiul său, în manuscris înainte de a apărea în Convorbiri, și pentru că tot el a consfințit mai târziu această judecată de perspectivă într-un raport academic din 1907, în ciuda faptului că între timp relațiile personale se deterioraseră dintr-o afacere de familie (prozatorul refuzase oferta unei căsătorii cu o nepoată). Deși parcimonioasă în cuvinte și recurgând la citate din mai vechiul raport academic al lui Olănescu-Ascanio din 1903, când Brătescu-Voinești n-a primit premiul, aprecierea lui Maiorescu este netă: „aceste scrieri fac parte din cea mai bună literatură română contemporană” și „acest merit al dlui Brătescu-Voinești este așa de excepțional în starea literaturii române de astăzi, încât va contribui să unească sufragiile noastre într-o premieră a operei sale literare”. Puse astfel în primul plan al valorilor literare contemporane, prozele lui Brătescu-Voinești și-au păstrat un loc important în prețuirea criticii ca și a cititorilor, în ciuda faptului că opera sa de ficțiune a crescut foarte puțin după aceea: el se găsește întreg în cele două – trei volume apărute înainte de primul război mondial, și nici critica defavorabilă a lui Lovinescu, nici aceea favorabilă a lui Caracostea n-au putut modifica viziunea și ierarhizarea sugerată în puținele rânduri ale lui Maiorescu, care fac referință la moralitatea literaturii sale și, implicit, la o anumită clasicitate: echilibru, respingerea „atâtor inovații pripite”, „respectuoasă decență”, „înfățișarea firească” ș.c.l.

Apariția recentă a primului volum dintr-o nouă serie de Opere ale scriitorului târgoviștean ne îngăduie să redeschidem pentru o clipă dosarul său, nu doar cel al istoriei sale, ci și pe acela al judecății sale literare. Pentru că dincolo de polemica – explicită sau implicită – asupra omului și atitudinilor sale politice, ca și a sensului moral al unei literaturi cantonate prea adesea într-un registru umanitar minor, unele trăsături ale prozei lui Brătescu-Voinești, care se referă direct la epoca și la curente care au influențat-o, rămân încă nedestelenite: oricât ar părea de ciudat la o operă redusă cantitativ și transparentă în simplitatea ei, se pot număra puține încercări asupra tipologiei sau caracteristicilor ei literare. Una dintre acestea, despre care nu știu să fi scris până

Teatrul și disidența

de MARIAN POPESCU

Două spectacole văzute în ultima vreme – care nu sunt premiere de ultima oră – mi-au atras atenția asupra unui fenomen teatral pe care Estul l-a cultivat în grade mai mult sau mai puțin vizibile. Este vorba de „teatrul disident” iar cele două spectacole sunt **Chirița în provincie** (Teatrul „Eugen Ionescu” din Chișinău) și **Wormwood** (Teatrul Osmego Dnia din Polonia) și au fost prezentate în cadrul Festivalului de teatru de la Sibiu. Cele două spectacole au fost create în perioade istorice diferite, dintr-un punct de vedere, dar asemănător, din alt punct de vedere. În ordine cronologică, **Wormwood** – în traducere „Pelin” sau la figurat „Izvor de amărăciune” – al companiei Osmego Dnia („A opta zi”) a avut premiera în 1985 în Poznan, orașul polonez de rezidență al trupei. Era perioada instituirii Legii marțiale de către regimul Jaruzelski. Compania a putut să dea 13 reprezentații în biserici din Cracovia, Oliwa, Lodz și Varșovia după care a fost interzisă. În anul următor, o parte a membrilor trupei au reușit să plece în Italia unde au putut relua spectacolul. **Wormwood** este istoria unei crime politice. Subiectul: un deținut este împușcat de către un soldat. Amărăciunea

teribilă este o stare instalată treptat atunci când secreta dorință de a evada, de a pleca nu se mai poate exprima decât printr-o dureroasă speranță. Ca și cum un mesaj disperat, ultimul, a fost încredințat valului. În scenă, într-un spațiu îngust, cele câteva personaje refac o fabulă atât de cunoscută în regimurile lipsite de libertate. Angajamentul fizic al celor patru actori denotă o expresivitate surprinzătoare. Rostirea lor nu este aceea atât de convențională și uzată din teatrul realismului. Ea dezvoltă, face să circule un fluid existențial căruia nu i te poți sustrage. Un obiect scenic, o corăbioară-machetă este purtată, rând pe rând și în tot timpul spectacolului, de către interpreți ca într-un exercițiu de supraviețuire, ca pe un simbol totemic al unei umanități pe cale de dispariție.

Chirița în provincie a avut premiera la Chișinău în decembrie 1993. După proclamarea suveranității unui alt pământ românesc – Republica Moldova – și încercarea de instaurare a statului de drept și a prerogativelor sale democratice, între care, desigur, libertate de expresie și dreptul la libera opinie. Spectacolul, care a provocat reacții oficiale, este o viziune grotească a tranziției, de la limba română, de pildă, la cea moldovenească! Viziunea

regizorală a lui Petru Vutcărau comportă un comentariu direct al acuității, spre deosebire de aceea a lui Lech Raczak, în **Wormwood**, unde disperarea existențială a transcendat imediatul. Chirița este și expresia unei reacții. Spectacolul polonez era, în 1985, semnul artistic al unei disidențe față de regimul totalitar în condițiile aspre, coercitive ale Legii marțiale. Chirița revelă că sensul disidenței mai poate deveni activ și în condițiile prezentului acolo unde democrația și sistemul libertăților individului și ale colectivității sunt, în fapt, escamotate. Maimuțărirea moldovenească a limbii române, dar și a însemnelor sclipicioase ale civilizației occidentale sunt rezultatul unui proces de corupere a istoriei care poate duce la pierderea identității sub pretextul regimului de tranziție prelungită. Tranziție de la ce către ce? Căci Chirița abia va ajunge la Iași! Nunta din final, cu grotescul dans al îngrășașilor de tranziție, desfășurată la poalele tronului, deasupra căruia steagul național are marcat un K negru, spune enorm despre ideea de teatru practică de către Teatrul „Eugen Ionescu”. Un teatru care a fost presat de autorități, căruia se încearcă în continuare a i se face șicane etc.

Desigur, între cele două spectacole și companii teatrale survine o diferență: una a fost interzisă, împotriva membrilor ei autoritatea luând măsuri punitive, cealaltă supraviețuiește în cadrul unui sistem teatral care, teoretic, este subvenționat de către autoritate. Evident situația poloneză, ca, de altfel, și aceea a altor inițiative și grupuri teatrale din fosta Cehoslovacie sau din Ungaria și fosta URSS evocă o anume acceptare a disidenței în teatru, foarte concretă. Din acest punct de vedere, însă, relația teatru – disidență are caracteristici destul de aparte pentru teatrul românesc. Ar merita, la un moment dat (?), să fie analizate.

cinema

Elena Văcărescu și filmul

de MANUELA CERNAT

In 1930, eminenta poetă și strălucită ambasadoare a culturii românești pe lângă Societatea Națiunilor de la Geneva, devenea Președintă în exercițiu a C.I.D.A.L.C. (Comité International pour la Diffusion des Arts et des Lettres par le Cinéma). Recent întemeiat la Paris din inițiativa unui alt intelectual român, NICOLAS PILLAT, fratele marelui poet ION PILLAT, CIDALC-ul era menit să pună în slujba păcii virtuțile culturale ale cinematografului, să patroneze „orice film având caracter științific, social, economic, istoric, artistic, instructiv, literar sau documentar, care să îngăduie prin difuzarea sa apropierea între popoare”. Idealistul Nicolas Pillat, intuind că Europa se afla din nou pe un vulcan în clacot, credea sincer că „acest limbaj minunat, acest instrument internațional de difuzare a ideilor și a culturii poate sluji nobila cauză a unei mai bune înțelegeri între popoare”. Chiar dacă termenii actului de constituire a CIDALC par astăzi de lemn, în nici un caz nu îl putem bănui de stângism pe Nicolas Pillat care toată viața lui a avut oroare de comunism și de utopiile egalitariste, în schimb a crezut ferm în meliorismul artei a șaptea.

În același act de constituire al prestigiosului nou creat organism internațional, Elena Văcărescu, consemnase cu tulburător spirit vizionar: „**În scurt timp sufletul mulțimilor va fi cum l-a făcut cinematograful**”.

Aderarea la CIDALC a unor somități de primă magnitudine ca Thomas Mann, Aldous Huxley, John Galsworthy, H.G. Wells, floarea

scriitorimii europene a acelor timpuri, prezența numelor unor cineaști celebri ca Louis Lumière și Fritz Lang, sau ale unor respectați politicieni de talia lui Eduard Benes, Louis Barthou și, cum s-ar fi putut altfel, Nicolae Titulescu, se datorau indubitabil iradiantei faime, scăpăratoarei inteligențe și subtilei diplomații ale Elenei Văcărescu. Să nu uităm că în prima jumătate a veacului, trei românce binecuvântate de ceruri cu har literar și scânteietoare personalitate, ocupau prim-planul saloanelor artistice ale Parisului: Anne de Noailles, Martha Bibescu și Elena Văcărescu. Aceasta din urmă fusese la un pas de a se urca pe tronul României.

În 1890, Prințul Moștenitor Ferdinand, încurajat tacit de romantica Regină Elisabeta se îndrăgostise de una din domnișoarele de onoare ale acesteia, grațioasa Elena Văcărescu, descendentă din ilustra familie de boieri cărturari și patrioți care cu începere din veacul al 17-lea dăruise succesiv literelor românești pe Ienăchiță, Alecu, Nicolae și Iancu Văcărescu. Elena scria și ea poezii, spre încântarea Reginei Elisabeta – care, cunoscută în lumea artelor sub pseudonimul Carmen Sylva, se înconjurase de un cerc de pictori, muzicieni și scriitori, sprijinind cu generozitate debutul lui George Enescu și al atâtor altor valori ale culturii românești. De astădată însă Regina neglijase a mic amănunt. Uitase că în noua Constituție a țării un aliniat anume interzicea în mod expres căsătoria monarhilor cu vârstare ale aristocrației române, măsură înțeleaptă menită pe de o parte să evite riscul implicării în eventuale camarile

locale, iar pe de alta să asigure alianțe de familie cu marile puteri politice ale continentului. Intransigent, Regele Carol I pusese piciorul în prag tinerilor îndrăgostiți. Tunând și fulgerând împotriva imprudentei Regine, a surghiunit-o fără milă înapoi în castelul din Germania, iar pe neconsolata codană a expediat-o val-vârtej la Paris. Destinul avea să își ia revanșa propulsând-o pe creasta valului cultural și diplomatic al vremii sale.

Prințesa a literelor europene, energica și entuziasta Domnișoară Văcărescu, spirit mobil, dispus să accepte noul, iniția în 1932 un Premiu CIDALC, destinat să recompenseze scenarii de film. Juriul național român, prezidat de Mihail Sadoveanu, îi cuprindea pe Liviu Rebreanu, Victor Eftimiu, Ion Pillat, Ion Cantacuzino, Corneliu Moldovanu, Horia Furtună, Adrian Maniu. Cum însă nici un producător occidental nu se grăbea să finanțeze intrarea în producție a scenariilor premiate, CIDALC substituie premiului o Medalie de Aur destinată de astă dată nu scenariului unor ipotetice filme ci chiar filmelor gata realizate. Printre primii laureați – sau numărat Jean de Baroncelli, în 1934 pentru **Cessez le feu!** și Abel Gance pentru celebrul remake al capodoperei sale mute **J'Accuse!**. Două viguroase opere pacifiste, de condamnare a măcelului orb al războiului. Utopia lor ca și a CIDALC-ului avea să fie curând contrazisă de cruda realitate a coaliției nazisto-bolșevice care a cufundat continentul în haosul din care noi, românii, nici acum nu ne-am dezmeticit. Elena Văcărescu s-a săvârșit din viață înainte de prăbușirea țării în dezastrul republicii populare. Nicolas Pillat nu s-a mai întors în țară decât târziu, la sfârșitul anilor '60, când, ca atâția alții, a nădărdit o clipă că România redevine un tărâm deschis dialogului cu lumea. Înțelegându-și eroarea s-a refîntors îndurerat la Paris lăsându-ne amintirea zâmbetului blând, a curtoaziei de boier de viță veche și a credinței nestinse în puterea artei, mai presus de părelnice și atât de vremelnice înfrângeri.

Salonul municipal

de CORNELIU ANTIM

Teodor Moraru. Asupra acestui capitol ar fi câteva lucruri de discutat, întrucât, de la o vreme, aceste premii oferite de autoritățile municipale sunt contestate de specialiști și provoacă derută și iritare în breslele artistice, datorită criteriilor aproximative și instabile și mai ales și mașinațiunilor care operează în așa zisa jurizare. Nu insistăm asupra chestiunii, ci numai o semnalăm, pentru că amenință să compromită o inițiativă pozitivă și destul de rară în ambianța economică strâmtorată, în care ne găsim.

În ceea ce ne privește, apreciem că, cel puțin în palmaresul sculpturii, ambii laureați sunt merituoși, cu precizarea că valoarea de ansamblu a sculpturii noastre contemporane și a lucrărilor expuse chiar în actualul Salon, putea aduce sub lauri pe oricare dintre cei prezenți.

Interesante sunt în acest Salon două aspecte: modul cum au înțeles să onoreze acest eveniment artistic intern artiștii consacrați să le spunem „maeștrii”, care nu au făcut doar un gest complezent. Și, în al doilea rând, strălucitoarele voci care se disting în „corul” debutanților. În segmentul consacrat picturii am remarcat creațiile lui Popescu-Negreni, Ion Musceleanu, Ion Gheorghiu, Ion Pacea, Val. Hoeflich, Traian Brădean, Iacob Lazăr, Viorel Mărginean, dar și Ștefan Câlția (excelentă „Țepeșiada” sa), Ervant Nicogolian, C. Albani, Costin Neamțu, Sorin Ilfoveanu, V. Grimalschi, N. Iorga și H. Cucerzan, Ion Grigore și Aug. Costinescu, Ion Dumitriu și Paula Ribariu, Horea Paștina, Pop Negreșteanu și alții.

Interesante ni s-au părut, însă, alte aspecte. Și anume, tehnicitatea stilistică și verva vizionară a noilor generații de pictori, a căror prezență, bine marcată în expoziție, se impune de această dată, nu doar prin fronda nonconformistă sau exaltările de limbaj. Mă gândesc la Cristina Neagoe, Andrei Edmond, Lucian Liciu, M. Munteanu,

Ofelia Iosub, Sârbu Petronela, Lisan Livia, Turcan Daniela, Chiuariu Francis – exponenții foarte tineri și impetuoși, dar și bine conturați stilistic, ai picturii noastre contemporane. Pe de altă parte, acest nou contingent artistic, surprinzător de matur în exprimare, deși atât de sărac în mijloace (fapt vizibil chiar în expoziție!) este un ferment concurențial foarte convingător pentru cei care încă își arogă vigoarea cutezătoare a juventuții. Lucrările lor surpind prin prospețimea viziunii plastice, mereu înnoită, prin stilismul elaborat și capacitatea de îmbogățire a mijloacelor de expresie. Lucian Tudor Georgescu, Andrei Romocean, Bogdan Molea, Lisandru Neamțu, Letiția Opreșan, Traian Vasile, Adrian Șuștea, Dorina Mitrică, Beti Vervega, Diana Brăescu și mulți asemenea lor, formează elementul de cumpănă între generații prin temperanța conduitei lor estetice.

În domeniul sculpturii, spuneam că standardul valoric este foarte ridicat și acest tip de exigență autodeterminant face anevoioasă orice ierarhizare. Nici nu ar fi necesară, arta nefiind totuna cu arenele disputelor olimpice. În consecință, nu ne rezumăm decât la a invita privitorul să zăbovească cu răbdare și entuziasm în fața ofertei acestor împătimiți făuritori de forme, indiferent că ei se numesc Ilescu-Călinești sau Guguianu, Florica Ioan sau Paul Vasiolescu, Păduraru sau Pârveu, Aurel Vlad sau Mihai Laurențiu, Dup Darie sau Titi Ceară, Radu Dumitru sau Maxim Dumitraș, Titileasă sau Scutaru, Cilianu sau Venus Mateescu. Fie și că rămânem un timp pe gânduri, după ce parcurgem acest univers polimorf și mereu imprezvizibil, este un semn că arta lor nu este un strigăt în vânt, iar provocarea artistică trebuie să rămână până la urmă singura bătălie în stare să perfecționeze umanitatea, nu să o destrame!

Ceea ce în fiecare primăvară se vrea un eveniment artistic - **Salonul municipal al pictorilor și sculptorilor** - anul acesta chiar este, prin densitatea valorică, seriozitatea selecției și a concepției muzeistice și prin judicioasa armonizare a reprezentării tuturor generațiilor artistice. Este, desigur, efectul primei impresii.

Dacă mai adăugăm și faptul că, în cadrul acestor saloane, efortii culturali ai municipalității atribuie titlurile de **bene merendi**, câte două pentru fiecare domeniu, iar Uniunea Artiștilor Plastici susține și ea această formă de consacrare cu un premiu special, avem deja imaginea unei împrejurări artistice deloc formale care are meritul, într-adevăr, să ofere o sinteză semnificativă a unui spațiu creativ, ce însumează mai mult de jumătate din potențialul artistic al țării!

Și, pentru că tot am amintit de laureații Salonului municipal 1995 (dar formele de recunoștință sunt pentru prestațiile din anul trecut), iată-i în enumerarea pe care a hotărât-o juriul anume întrunit pentru aceasta: **pentru pictură** - Marin Gherasim, marele premiu și Florica Prevenda, premiul destinat tinerilor creatori. **La sculptură** - Neculai Păduraru, marele premiu și Laurențiu Mogoșanu, premiul pentru tineret. Uniunea Artiștilor Plastici a recompensat activitatea pictorului

Lumea literară

● La Vișeu de Sus s-au desfășurat „Armoniile de primăvară”, manifestare complexă, care a reunit scriitori, actori, cântăreți din toată țara. În ziua dedicată poeziei s-au acordat premii și mențiuni, sponsorizate de diverse societăți locale. **Marele Premiu și Premiul Luceafărul** au fost obținute de Lucian Perța, parodist notoriu, membru cândva al faimosului grup satiric **Ars Amatoria**. Celelalte premii au fost obținute de: Maria Miclea, Maria Mihalca, Mihaela Pop Cerneanu, Dana Ivașcu, Lena Pop, Monica Roman, Daniela Vulpe.

● Săptămâna trecută a fost lansată la librăria Eminescu din Capitală a doua carte a **Fundației Luceafărul**, „Rugăciune pentru noapte”, semnată de tânăra și talentată poetă Magda Spătaru. Au spus cuvinte frumoase de bun venit în literatură criticii Dan Cristea și Dan Grigorescu. Au fost prezente personalități ale vieții noastre literare și artistice.

● Joi, 13 aprilie (zi fatidică!), a intrat în

atenția cititorilor cartea lui Florin Andrei Ionescu, „3.000.000.000 \$ cash”, sub binecuvântarea lui Mircea Sîntimbreanu, la librăria Mihail Sadoveanu. Cu acest prilej publicul n-a putut obține nici un cent.

● A avut loc un nou Consiliu al Uniunii scriitorilor. Problema celor înscrși în ASPRO a revenit în discuții. Deși s-au făcut tot felul de invitații la cooperare, aspriștii continuă să ignore noul statut al U.S. „Trebuie să încercăm toate posibilitățile de mediere a situației” (Ana Blandiana). „Aici nu este vorba de sentimente. ASPRO e un cuțit al fracturării la Uniunea Scriitorilor” (Maria Luiza Cristescu).

● Centenarul Blaga va demara prin ample manifestări la Cluj, Lancrăm, Chișinău și, bineînțeles, București. În numerele viitoare vom reveni cu amănunte.

● Premiile Uniunii Scriitorilor se vor acorda în curând. Deocamdată s-a ales juriul. Unul, pe sprânceană. Urmează să mai aibă sub privire și cărțile. Așadar, cei interesați de lauri să-și plaseze volumele la Casa Monteoru, în

preajma celor doi secretari.

● Ne-a vizitat o delegație a scriitorilor din Republica Macedonia însoțită de poetul și traducătorul Dumitru M. Ion. O deplasare la Curtea de Argeș și-n împrejurimile acestei localități a fost binevenită. Urmează o delegație din Grecia, se pregătește cea din Elveția.

● Confrații noștri de peste Prut vor avea unele facilități la casele noastre de odihnă. Se vor fixa locuri speciale pentru munte și mare, iar tarifele vor fi mult reduse. Tot în acest context s-a hotărât ca publicațiile literare ale Uniunii Scriitorilor să ajungă gratuit (un număr de 50) la Chișinău. Donații vor avea loc, sperăm, și din partea editurii Cartea Românească. Poate că și alte edituri își vor trimite cărțile în Republica Moldova.

● Simpozionul internațional din luna iunie se apropie cu pași repezi. Au sosit confirmări din partea a peste 150 de scriitori. Se mai așteaptă faxurile. Din punct de vedere organizatoric, totul e perfect. Cu finanțele stăm prost. Poate se va gândi guvernul că-i facem o imagine bună în străinătate și ne va ajuta. Mai avem răbdare.

Pedro Casals (Spania)

RUGURILE REGELUI

Cristóbal Aveyro plătise cincizeci de reali pentru un loc în una din tribunele Marii Piețe centrale din Valladolid, pe care o mulțime de dulgheri le ridicaseră cu multă caznă în mai puțin de o săptămână.

Doliul stăpâna peste tot. Pânze negre acopereau candelabrele și statuile în biserici, țesături ca aripa corbului spânzurau de balcoane. La ferestre erau aninate postavuri groase, cernite, cu urzeala răsucită. Ba până și felinarele și fanarele de pe stradă fură acoperite, conform dispozițiilor, cu capișoane întunecate, pentru ca lumina lor – și așa destul de chioară – să fie obrocită cu totul în așteptarea zilei acesteia atât de importante...

Balcoanele tribunei regale încadrau sublimarea negrului cel mai pur în mantiile doamnelor, în catifeaua ce îmbrăca jețurile, în îmbrăcămintea primilor Granzi de Spania și în veșmântul unui bărbat palid cu barba albită, cu aer obosit și cu vocație de statuie: regele.

Împrejurimile Marii Piețe fierbeau de atâtea situete. Peste douăzeci de mii de oameni se înghesuiau ca să ia parte la ceea ce urma să se întâmple chiar atunci, în dimineața aceea de primăvară. Se cheltuiseră aproape o jumătate de milion de maravediși cu găzduirea și întreținerea atâtor invitați, oameni de-ai stăpânirii cu alaiul lor, și totuși se simțea un fel de nemulțumire plutind în aer. Se zvonea că tustrei osândiții la moarte pe rug aveau să se declare vinovați și să ceară iertare cu pocăință. Dacă se întâmpla însă una ca asta, atunci ereticii aceia aveau să se bucure de mila sfântului tribunal, adică să fie omorâți întâi prin strangulare și abia apoi, în chip de hoituri, dați jertfă focului.

Partea cea mai de soi a spectacolului era să vezi arzând de vii vlăstarele ițite din sămânța cea spurcată a învățaturii doctorului Agustín de Cazalla, care fusese confesor regal și apoi – conform judecătorilor săi – membru al Curții Diavolului. Dar dacă acum prășila aceea sortită flăcărilor avea să-și recunoască greșelile și să le abjure, desigur că nemulțumirea avea să fie generală. Că doar moartea pe rug a celor mai înverșunați vrăjmași ai credinței era momentul de apogeu al spectacolului!

Mulți veniseră și nădăjduind să vadă cum erau rași noii creștini. Cei ce nu se pocăiau erau supuși unui penultim chin înainte de arderea pe rug, adică li se ardea barba cu crengi aprinse de ghimpoasă. „Ia hai să-i bărbierim pe câinii ăștia!”

De la tribuna lui de scânduri, Cristóbal Aveyro observa cu luare-aminte absolut totul, fără să pară însă interesat. Era un bărbat mai degrabă slab, cu nas vulturesc. Purta piețar negru, înfrumusețat cu o coleretă la gât și, la capătul mânelor, cu o spumă de dantele fine de Bruxelles.

– S-or pocăi înainte? – întrebă un omuleț cu mutră de hienă, așezat în rândul din spate.

– Javrele astea is în stare să ne strice tot cheful. – Vecinul lui își duse un deget la ochi și

se strâmbă –. N-ar fi prima dată când aș păți așa ceva.

– Aproape de Aveyro se afla o hangiță; era o femeie cu fața ca luna plină. Muierea duhnea a apă de portocal muiată în sudoare veche, nespălată, și se uita fix la unul dintre cei mai fideli clienți ai ei, un tip burtos cu aspect de codoș, așezat lângă ea. Îi făcu un semn și se lansă:

– Pun rămășag pe treizeci de reali că măcar unul și tot e ars.

– Mă provocă, la o adică?

– Nu, că nu mi-i felu’.

– Bine, atunci patruzeci.

– Patruzeci... fie, cu voia Domnului.

– Pari foarte sigură c-o să-i câștigi.

– Nu mă dau mare și tare, dar știu eu ce știu.

Cei de lângă ea, de la tribună, trăgeau cu urechea la discuție, fără măcar să se ascundă. Aveyro se uita și el, cu coada ochiului, la hangiță.

– Ce zici că știi? – întrebă clientul cel fidel, cu un aer provocator.

– Ce contează? – replică ea, savurând efectul produs asupra tuturor celor din jur. Își acoperi gura cu degetele ca niște cârnăciori și propuse –: Dacă ai curaj s-arunci în joc cincizeci de reali, atunci îți zic.

Tipul de lângă ea făcu ochii mici și încuviință:

– Bun, așa rămâne, acu’ să-ți vadă at-ul.

Femeia zâmbi răutăcios:

– Fata n-o să cedeze pân’ la capăt.

Poate nici nu-și dădu seama de aceasta, dar o spuse cu destulă admirație.

– Ce te face să fii așa sigură?

– Păi știu, că-i nepoata lui Juan Sánchez, ăl de-a fost pe vremuri paracliserul fratelui lui Cazalla. Ala a fost și el ars de viu în fața regelui... și-ți dai seama, așchia nu sare departe de pom... – Se întrerupse, își drese puțin vocea și adăugă cu alean –: Ala știu c-a fost un autodafé pe cinstă. Erau de față peste o sută de mii de oameni. Pe-atunci eram doar o puștoaică, dar îmi amintesc totul în amănunt, de parcă acum s-ar întâmpla. Dacă apuci să miroși o dată carne de eretic pârjolit, apăi...

– Tot atunci l-au ars de viu și pe Carlo de Seso – afirmă cu tărie un cavalier care se scobeia între dinți cu un bețișor ascuțit și care purta o coleretă atât de măreață și de impecabilă, încât ai fi zis despre capul lui că și-l purta pe o tavă ondulată. Meseriașul care o făcuse își cunoștea treaba și nu cruțase nici amidonul nici fierul de călcat. Cavalierul vorbi mai cu tărie –: Chiar pe drumul spre supliciu l-a întrebat pe majestatea sa cum de îngăduie să fie astfel omorât un om de viță nobilă.

Dădu să continue, dar nu putu. Un alt cavalier, încă mai fălos dar și mai vârstnic, îl întrerupse ca să povestească sfârșitul:

– Iar regele i-a spus: „Eu cu mâna mea aș căra lemnele să-mi ard fiul pe foc, dacă el s-ar dovedi tot atât de pervers ca dumneata”.

Ochii tuturor celor din preajmă se întoarseră să-l vadă pe cel care rostise într-o zi acele

cuvinte. Filip al II-lea era tot acolo, adică în tribuna-i regală, ca și atunci demult, dar acum ședea aplecat în față, stomacul îl chinuia ca o mașinărie stricată și arzătoare, iar mâna cu gută îl durea. Era o umbră îmbătrânită.

Clopotele orașului Valladolid așteptau semnalul și, de cum începură să bată cele de la Sfântul Oficiu, se porniră toate ca o cascadă de dangăte, o adevărată cataractă, însuflețindu-i pe spectatorii autodafé-ului.

Cu o zi înainte, către seară, bărbații și femeile care urmau să apară înaintea sfântului tribunal din cauza unor sentințe ce nu erau de condamnare la moarte fuseseră închiși în două săli separate. Acum, pe la colțuri de stradă, predicatorii ambulanti erau deja răgușiți de cât propovăduiseră, toată noaptea, de pe podiumuri improvizate, vestejind păcatele acelor.

Pe la ora nouă seara, un călugăr slab ca spinul îi vizitase pe rând pe cei ce aveau să fie omorâți și care își petreceau restul nopții în celulele lor. Degeaba încercă el s-o facă pe Magdalena Sánchez să-și recunoască greșeala și să se pocăiască. Fata nu împlinise încă șaisprezece ani, dar n-o clinti nici perspectiva imediată a mistuirii pe rug.

Călugărul se gândi că poate a doua zi în zori fata cea eretică i se va spovedi, recunoscându-și rătăcirea: „Înțelege că n-aș vrea să te văd pătimind în flăcări. Ești prea tânără... Numai Cazalla a fost de vină, dându-ți un exemplu rău. Așa procedează toți lupii aceștia înveliți în piei de oaie... Și când te gândești că tot talentul lui de predicator și l-a pus în slujba demonului. Oh, Doamne Sfinte!”

Intră în celula-~~de~~ alături. Cei doi bărbați sortiți rugului se lăsară convinși cu greu. Unul din ei era bătrân și recidivist. Celălalt, doar încăpățânat. Avea părul deschis la culoare; mergea pe treizeci de ani; destul de repede abjură cu formula consacrată:

– Abjur și urăsc și anatemizez orice erezie și apostazie ce se ridică împotriva sfinteii credințe catolice, a legii evanghelice a Mântuitorului și Salvatorului nostru Domnul Iisus Hristos, și împotriva Scaunului Apostolic și a Bisericii romane; și în primul rând mă lepăd de acelea anume în care eu, păcătosul și răul, m-am prăbușit.

Călugărul părăsi celulele, după ce îi îmbrățișă pe cei doi bărbați. Ieșind din închi-soare își zise: „Să vedem dacă și fata se pocăiește mâine, înainte de aprinderea torțelor, deschizându-i-se astfel porțile Cerului”.

Oamenii Inchiziției îi îmbrăcaseră pe fiecare în parte cu veșmintele corespunzătoare, în funcție de sentințe. Clopotele băteau asurzitor, sunetul lor metalic părea să străpungă urechile mulțimii ce se înghesuia încercând să se apropie cât mai mult de Piața Mare; gloata vedea în desfășurarea faptelor nu numai evenimentul major, ci și un motiv de a veni la Valladolid din împrejurimi și încă de mai departe, în căutare de binefaceri spirituale.

În sfârșit, începu procesiunea „cruții verzi”.

JOHN FOWLES

Mantisa

JF

univers

Ce înseamnă să fii scriitor român și să te bâlbâi? Înseamnă să suferi că nu scrii într-o limbă de circulație internațională, că și în cazul în care ai scrie o capodoperă nu te-ar lua nimeni în seamă! Și atunci care e consecința? Să-ți verși amarul și pizma asupra supercotaților scriitori ai Occidentului îmbuibat și să-i socotești impotenți!

Firește, problema are două fețe. Fiindcă nenorocirea noastră că suntem complexați, săraci ne poate face în ultimă instanță să falsificăm scara valorilor. Cu alte cuvinte, din resentiment, să considerăm o carte străină excepțională ca fiind o carte proastă. Deși acest pericol e evident și nu poate fi ocolit, e bine să ni-l asumăm. Mai bine să riști prin sinceritate decât să te conserve prin ipocrie!

Românii, în general, după ce mâncău mult și vomitau, aveau asupra lumii o judecată sceptică. Românii, fiindcă nu mănâncă mult, dar beau mai mult decât ar trebui – cu toate că beau porcării! – au asupra lumii o judecată idealistă, spiritualizată. Dacă n-aș fi român, n-aș scrie ce am de gând să scriu, dar, n-am încotro, sunt și, deci, scriu!

Am citit de curând două romane, chipurile best-seller-uri, *Misery* de Stephen King apărut

Nemira și Mantisa de John Fowles, apărut la Univers. Două romane importate-importante care fac fală literaturii occidentale contemporane! Citindu-le am înțeles ce înseamnă să fii impotent! Nu impotent fiindcă nu ai ști să scrii, ci impotent fiindcă, exact invers, știi să scrii foarte bine! Aici stă paradoxul pe care trebuie să-l lămurim, oricât ar fi el de paradox!

Doamna Mihaela Anghelescu Irimia, plimbată prin străinătăți și ghiftuită până la refuz cu literatură lucios-copertată, face o postfață prețios-grețoasă la cartea lui Fowles. Prin aceasta dânsa vrea să ne demonstreze care ar fi virtuțile literaturii post-moderne, sofisticate, ultra-elaborate, care sunt ramificațiile intelectualiste ale unei literaturi... superioare! E jenant că distinsa doamnă poate să semneze asemenea rânduri, chiar dacă aparține mediului universitar iar universitatea doar te învață să ai ifose și să nu fii radical!

Oricum, trăind sub zodia anglo-saxonismului și a americanizării – nu întâmplător dl Octavian Paler a ținut o conferință la Dalles intitulată *Refuzul americanizării!* – nu avem încotro și ne supunem acestui teribil și sufocant import de literatură. Dar supunerea nu înseamnă că ne obligă să nu avem o corectă judecată de valoare.

Impotența de-a scrie bine

de DAN STANCA

Ce este în fond „Mantisa”? Exemplul cel mai convingător al onaniei scriitoricești. Altfel spus, când ești scriitor celebru, cu moșie în Scoția, cu cărți traduse pretutindeni, cu o candidatură discret împinsă spre Premiul Nobel, dar sleit de inspirație, ce mai ai de făcut? Nimic altceva decât onanie! Ceea ce și face John Fowles în pseudo-romanul „Mantisa”. Ajuns la un „înalt” nivel de înțelegere a artei fiindcă dacă n-ar fi ajuns unde a ajuns nu ar scrie cum scrie, autorul interpretează impotența intelectual-creativă ca impotență sexuală. De aceea, muzele invocate în carte sunt transpuse în niște doctorițe freudiste dintr-un sanatoriu costisitor, a căror menire este să obțină de la pacient un penis în superbă erjecție! „Tratamentul” nu este însă acultural, ci dublat de tot felul de aluzii savante la istoria literaturii...

Pentru John Fowles inspirația, deci, înseamnă erecția penisului. Pentru cititorii britanici o carte dominată de „mitul” penisului este o carte savuros-intelectuală. Pentru universitarii noștri snobi de la limbi străine aceeași carte este dovada supremă a ascușinței scriitoricești, o mostră de post-modernism inteligent, față de care biata literatură română contemporană, atât cât mai există ea, nu valorează nici cât o ceapă degerată!

Trecând acum la Stephen King, observ că diferența dintre cei doi nu e deloc mare. Stephen King este autorul care scrie fără nici un complex, bazându-se pe senzorii supraexcitați ai cititorilor săi. Trebuie, firește, să recunosc că este un autor foarte dinamic care știe să-și vândă bine marfa. Într-o societate, însă, ai cărei membri se duc la biserică din an în Paști, un asemenea autor are succes garantat. Fiindcă principala lui „calitate” este aceea că nu ne lasă să gândim. Fowles în „Mantisa” solicita de la noi un intelect-sexual, King dorește să fim vârați în priza nervilor și să tremurăm la fiecare impuls primit prin releul scrierii sale.

Fără a fi patetici, trebuie să declamăm acest adevăr: este îngrozitor să scrii bine și să nu ai ce spune. **Prăpădiții noștri de scriitori au ce spune, dar nu știu să scrie!** Acesta este un adevăr pe care trebuie să-l recunoaștem oricât de mult ne-ar îndurera! Mircea Cărtărescu se numără printre aceia care, deși au tot mai puțin de spus, scriu formidabil! El s-a occidentalizat înaintea tuturor și de aceea îl apreciem fiindcă, inconștient, observăm în el ceea ce noi încă nu suntem, dar am vrea să fim!

Sper să se fi văzut că nu intenționez să fac o cronică stupidă la rubrica ce se cheamă „cartea străină”. După ce l-am citit pe King am simțit că am intrat într-o centrifugă epuizantă din care am ieșit ca tâmpit. Nimic, absolut nimic! Nu-ți transmite nimic! Dar te ține în priză! Ce magie este asta? Ce se întâmplă de fapt? Nu pot înțelege. Scriu aceste rânduri ca să înțeleg. Cum de reușesc occidentalii să scrie despre un fleac – în cazul lui „Misery” este vorba despre un autor care a avut un accident de mașină și este

...un sinistru exercițiu de dresaj, în sfârșitul cărui un romanțier captiv își vede torționara pătimășă și idolatră...

recuperat de o cititoare fanatică, închis într-o cameră și obligat să scrie pentru ea –, supralicitând însă la maximum tensiunea cărții? Probabil dintr-un asemenea subiect un autor român ar fi făcut un rahat, ceva la nivelul lui Corneliu Leu! Întrebarea este foarte importantă! Ce fel de magie folosește King?

Nu știi dacă noi, într-o bună zi, vom ajunge la un asemenea nivel de... iluzionism al textului! Nu l-aș dori! Din sterilitate nu poți stoarce literatură autentică oricât de bun prestidigitator ai fi! Deși în exemplele date King pare deasupra lui Fowles, el trădează aceeași impotență. De acord! Vine un cititor și te închide, te claustrează pentru a scrie numai pentru el, dar care este metafizica acestei „răpiri”? Dacă e, atunci arat-o! Dar King nu arată nimic!

Obsesiile sexuale sau de claustrare pot fi mântuite în două feluri: ori proiectezi o formă de dictatură chiar și profan-medicală (vezi „Zbor deasupra unui cuib de cuci” al lui Kesey), ori situezi totul în sacru și atunci raporturile se schimbă complet (vezi „Îngerul la fereastra Occidentului”) de Meyrink).

Sacru însă lipsește. Sacru lipsește fiindcă nici Fowles, nici King nu au vreo legătură cu el! Acum nu e vorba neapărat de valoarea unor cărți, acum e vorba de adevărata finalitate a vieții unor, totuși, mari autori care mai bine ar tăia lemne decât ar (mai) scrie cărți stupide!

Cu speranța că relațiile diplomatice dintre România și țările ai căror cetățeni sunt autorii pe care i-am criticat nu vor fi afectate, vreau să-mi retrag virulența scrisului având secreta dorință de-a nu fi citit de nimeni și, chiar dacă voi fi citit, să fiu socotit un critic minor, complexat, biet scriitor român penibil care-și trădează astfel frustrările! Dar mai bine așa!

1) Jean Grosu, un traducător de marcă pentru limbile cehă și slovacă.

2) Dan C. Mihăilescu – pe când era mai tânăr dar la fel de incisiv.

3) Andrei Ionescu, plimbat prin America Latină, îi explică lui Mihai Sin, prezent pe la Tel Aviv, că scriitorii autentici sunt prețuiți tot în România.

4) Proaspăt lansată de fundația noastră, Magda Spătaru și-a învins timiditatea între criticii Dan Cristea și Dan Grigorescu.

5) Gellu Dorian urmărește cu aviditate fumurile lui Dorin Popa. Nu știm dacă i le și acceptă.

